

ANITKABİR

YIL 22 • Sayı: 85

NİSAN 2022

DERGİSİ

Ulusal egemenlik öyle bir ışıktır ki onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, mahvolur. Ulusların tutsaklığı üzerine kurulmuş kurullar her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar.

(Atatürk'ün S.D. 1924)

Kendilerine bir ulusun yazgısı emanet edilen kimseler o ulusun kuvvet ve kudretini yalnız ve ancak yine ulusun gerçek çıkarları yolunda kullanmakla yükümlü olduklarını bir an hatırlarından çıkarmamalıdır.

(Atatürk'ün S.D.III, 1935)

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 22 SAYI: 85 NİSAN 2022

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir Türkçe yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi:
(E) Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN

Yayın Kurulu:
(E)Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
Prof. Dr. M. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Bige SÜKAN
(E) Tuğg. Mehmet Tefrik BEDÜK
Dr. Ali GÜLER
Dr. Veli Fatih GÜVEN
Dr. Abdullah Cüneyt KÜSMEZ
Av. Ahmet Erdem AKYÜZ
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan:
Anıl Ece Ercan NAMLI

Yönetim Yeri:
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No: 3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya
basılmasın iade edilmez. Anıtkabir Derneği veya
Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 60 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: NİSAN 2022 / ANKARA

Yapım:
Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No: 12
Malıköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tel: 0 (312) 395 21 12 - Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

İÇİNDEKİLER

- 2 Sunuş**
- 3 Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler**
- 18 Dr. Ali GÜLER, Çanakkale Zaferi'nin Milli Mücadele'ye Etkileri**
- 22 Öner Tanık, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Atatürk**
- 25 Av. Ahmet Erdem AKYÜZ, Atatürk Ve Ankara' daki Anıtlar**
- 27 (E.) Tuğg. Mehmet Tefrik BEDÜK, Bir Asker Gözüyle Rusya-Ukrayna Çatışması**
- 30 Elif TANDOĞAN, Atatürk'ün Dışpolitika İlkeleri**
- 32 Doğukan KARACA, Türkün ve İnsanlığın Geleceğe Yönelik Davranışları**
- 35 İrem Gül BAŞ, Cumhuriyet İle Yücelen Özveri Köprüsü: Güven**
- 38 Yrd. Doç. Mert GÖKIRMAK Bilgi, İktidar ve Üniversite**
- 46 Atatürk ve Çocuk**
- 48 Atatürk'ün Yanındakiler**
- 50 Objektife Takılanlar**
- 55 Mutluluklarını Atatürk'le Paylaşanlar**
- 56 Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar**

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 60 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.
Tel: 0 (312) 213 16 58
E-posta: anitder@ttmail.com; bilgi@anitkabir.com
ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34
TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli okurlar,

Derneğimizin 30'uncu Genel Kurul Toplantısı, 30 Ocak 2022 tarihinde icra edilmiştir. Genel Kurulumuzca yeniden göreve layık görülmüş olmanın onurunu yaşamaktayız.

Ankara dışında yaşadığı için yönetim kurulu üyeliğinden ayrılan Sayın Prof. Dr. M. Lütfü Çakmakçı'ya hizmetlerinden dolayı teşekkür eder, bu göreve yeni seçilen Dr. A. Cüneyt Küsmez'e başarılar dileriz.

Genel Kurulumuzdan aldığımız destek ve güçle, 2022 yılı projelerini gerçekleştirmeye başladığımız, dergimizin bu sayısının kapsadığı üç aylık dönemde, tarihimizdeki önemli olayların yıl dönümlerine baktığımızda;

- Türkiye Cumhuriyetinin temellerinin atıldığı, sınırlarının ve yönetim şeklinin belirlendiği, egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu gösteren ilk Anayasamızın 20 Ocak 1921'de kabulü ile 28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli'nin kabulü,
- İnsana yakışan, ona medeni dünyada hak ettiği değeri verebilecek hükümler taşıyan Medeni Kanunun 17 Şubat 1926'da kabulü,
- 3 Mart 1924'te, ümmetçi devlet anlayışından ulus devlet anlayışına ve laikliğe geçiş sürecini hızlandıran, ulusal egemenlik bilincini güçlendiren, kadınlarımıza eğitim alma hakkını veren ve fırsat eşitliğini getiren Hilafetin Kaldırılması ile Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü ve Şer'iyeye

ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılarak yargının laik temellere oturtulması,

- Mustafa Kemal ATATÜRK'ün de dediği gibi "bizim inkılabımızın ruhunu taşıyan, manevi ve milli duygularımızı güçlendiren" İstiklal Marşı'mızın 12 Mart 1921'de kabulü bulunmaktadır.

"Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrederim. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler gelir, başka komutanlar hakim olabilir." **Mustafa Kemal ATATÜRK**

- Çanakkale Zaferi'nin kazanılması, bu kararlılığın ve azmin eseridir. 18 Mart 2022 tarihinde şanlı zaferin 107 inci yıl dönümünü kutladık.

Dergimizin bu sayısında, Dr. Ali Güler ilgiyle okuyacağınızı düşündüğüm, "Çanakkale Zaferi'nin Milli Mücadeleye Etkileri" başlıklı yazısında, "Çanakkale Milli Mücadele'nin Önsözüdür" diyerek okuyucuya seslenmektedir.

Bu sayımızda, tarihimize ve günümüze ışık tutacak başka yazılar da bulacaksınız. Beğeneceğinizi ümit ediyorum...

Gelecek sayıda görüşmek üzere, sağlıklı kalın, hoşçakalın...

Şadi ÖNER

(E) Tuğgeneral

Anıtkabir Derneği Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

11.01.2022 K.K.T.C. BAŞBAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

11.01.2022 LİBYA KARA KUVVETLERİ KOMUTANI
TÜMGENERAL VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

12.01.2022 GÖREVE YENİ BAŞLAYAN EL SALVADOR
BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

12.01.2022 GÖREVE YENİ BAŞLAYAN YUNANİSTAN
BÜYÜKELÇİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

18.01.2022 LİBYA HAVA KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
TÜMGENERAL VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

18.01.2022 SIRBİSTAN CUMHURBAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

It is with a great honor, respect and joy, that we are able to move here and paying our respects to this country, the people and the man.

We will carry this honor back to our homeland.

Salon Aleikum,

Nayib Bukele

President of the Republic
of El Salvador.

January 20, 2022.

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

20.01.2022 EL SALVATOR CUMHURBAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

I had the honor of placing a wreath in memory of Mustafa Kemal Atatürk, the first President of the Republic of Turkey.

The Republic of Estonia and the Republic of Turkey are friends and allies and we shared a history of good relations and diplomacy for almost a hundred years.

I hope our good and friendly relations will enhance further and get stronger!

Eva Maria Liimata
Minister of Foreign Affairs of the
Republic of Estonia

20.01.2022 ESTONYA CUMHURİYETİ DIŞİŞLERİ BAKANI
VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

27.01.2022 ABD BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

I am deeply honored to pay my respects to the Turkish nation and its great leader, Mustafa Kemal Atatürk. His legacy remains an inspiration to many across the world and his impact will not be forgotten. I am proud to represent President Biden and the American People in Turkey. I look forward to building stronger relations and ties between our countries.

Am. Ambassador Jeff Zeleny

27.01.2022 İTALYA BÜYÜKELÇİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Bu ziyaret için çalışmak, duyguları bir kez daha etkilemek ve sosyal kalıpların çözülmeye başlaması, yani insanın merkeziye sürülmesiyle bir kalıplaşmış olmaktadır.

Bu ziyaretin Akademi Kurulması'nda da bir alan ortaklığına münasip olarak yapılan Halpa ve Türkiye, bir ilke ile dayanarak hareket etmek suretiyle, birlikte çalışmalarıdır.

Türkiye'deki diplomatik görevimi bütün bunlara adanmışım.

Giorgio Napolitano
Büyükelçi Halpa
27 Ocak 2022

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

01.02.2022 AZERBAIJAN SAVUNMA BAKANİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

01.02.2022 LÜBNAN BAŞBAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

07.02.2022 TÜRKİYE EMEKLİ SUBAYLAR DERNEĞİ ÇANKAYA ŞUBE BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

7 Şubat 2022

Devletimizin Kurucusu, Bîstek Ender Ebedi Başkumartımız Aziz ATATÜRK;

Türkiye Emekli Subaylar Derneği (TESD) Çankaya Şubasının 18 Ocak 2022 tarihinde yapılan 18. Genel Kurulunda Yürürlükte Bulunan ve Devletin kurullarına seçilen Emekli Subaylar olarak memleketimize gelmekten büyük bir onur duyuyoruz.

Devrim ve İlkelerin yılmaz savunucuları olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda katkı eden Türk, Demokratik ve Sosyal Halkın Devletin gelecekte medeniyet seviyesinin üzerine çıkmasını sağlayarak gelecekte devletin geleceğini, huzurunu ve birleşik bir şekilde yaşamak için birlikteliği bir vazifedir.

İlkelerimiz ışığında, Allah arkadaşlarımız olan biziyle aramızda sosyal dayanışmayı sağlamak, huzur ve mutluluklarına katkı sağlamak, diğer birlemlerle çalışmaya, birleşik bir şekilde çalışmaya, devletin geleceğini, huzurunu ve birleşik bir şekilde yaşamak için birlikteliği bir vazifedir.

Her geçen gün artan eğitim, sağlık ve maddi ihtiyaçlarla karşılaştığımız ve bu süreçte birlikteliği bir vazifedir.

AYR. GETİNDİ
E. YERİNDİ
TESD Çankaya Ş. B. B.

10.02.2022 KOSOVA MECLİSİ DIŞİŞLERİ KOMİSYONU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

10.02.2022

It is a great honor for us, as a delegation of the Committee on Foreign Affairs and Diaspora of the Assembly of Kosovo, to pay the respects and tributes to Mustafa Kemal Atatürk, a visionary statesman, a visionary, and the founding father of the Republic of Turkey, whose legacy continues to give such profound inspiration to the world at large. We look forward to strengthening Kosovo-Turkey relations in the years to come.

İsmet Ali
Rifat

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

24.02.2022 EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BM POLİS BİRİM BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

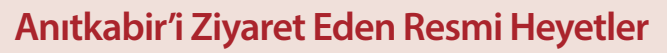

GOVT LEADER MUHAMMAD ABUL HASAN,
WE ARE DEEPLY HONORED
TO VISIT THE HEADQUARTERS OF
ATTITUDE AND TO PAY TRIBUTE
TO YOUR LEGACY OF
PROMOTING INCLUSIVITY AND
PEACE IN THE WORLD.
THE UNITED NATIONS POLICE IS VERY
PROUD OF THE TURKISH POLICE
OFFICERS SERVING WORLDWIDE
FOR A SAFER AND BETTER WORLD
TO ALL.
MAY YOUR SOUL REST IN PEACE.
JAMES MUGHAL DILIM BANILU
UNITED NATIONS POLICE ADVISER

01.03.2022 OYAK YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

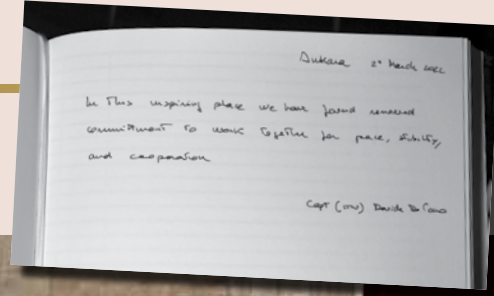

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Atatürk,
Fahrihan Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının katkısıyla
kurulan Orla Yordamlarına Kurumunun 61inci kuruluş yıl dönüm
mukabelesi hususunda bulunmanın hakkı şüphesizdir.
Ülkemizin en basitli kademelerinde emekli emeklilik şunu dan
OYAK, İşletme kısıp sorumluluklarının bilinde bilimsel etkenlerle
yanarlığı katma değer ile ailem, kardeşlik ve sorumluluk anlayışı içinde
calışmalarına 61inci devam etmektedir.
Ülkemizin emeklilik yaşamında neşane caktılarında, bütün be
kamel anlayışı ile çalışmalarını aralarında devam etmekteyiz. Yinelehen,
oak katılan 61inde sağcı ve minnetle eğilgisi.
Pahin Sad Olan.
Mehmet TAS
(E) Tümgeneral
OYAK Yönetim Kurulu Başkanı
01 Mart 2022

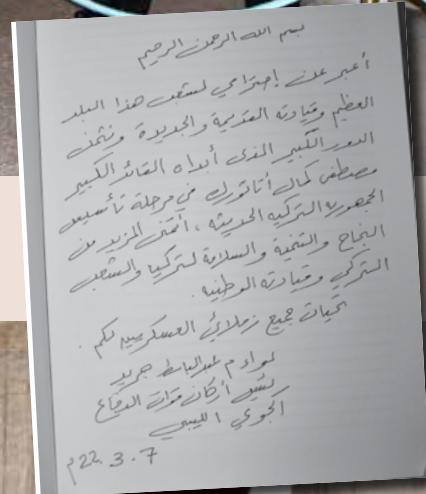

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

02.03.2022 İTALYA DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

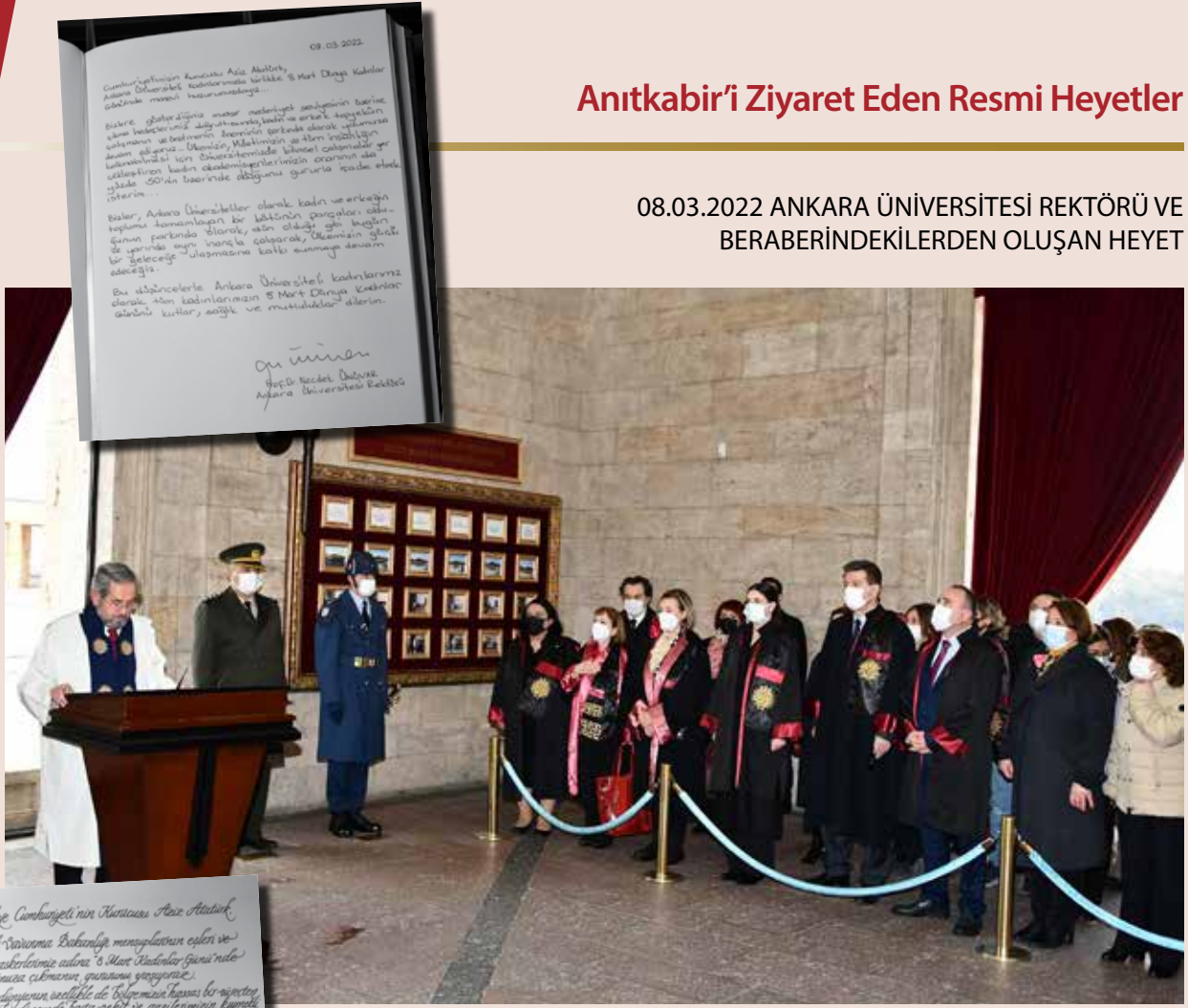

07.03.2022 LİBYA HAVA SAVUNMA KOMUTANI VE BARABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

08.03.2022 ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

08.03.2022 MİLLÎ SAVUNMA BAKANI EŞİ BAŞKANLIĞINDA, TSK PERSONEL EŞLERİ İLE TSK'DA ÇALIŞAN KADINLARDAN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

13.03.2022 KARA HARP OKULU KOMUTANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Okudu: Bayraktar, "Sırtımda Halkın" adıyla Kemal Atatürk'e...
Nasıl ve nasıl...
Kara Harp Okulu...
Sırtımda Halkın...
Kara Harp Okulu Komutanı...
Tungay...
Kara Harp Okulu Komutanı

18.03.2022 ANKARA VALİSİ VASİP ŞAHİN VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk,
18.03.2022
Anıtkabir'e...
Kahraman Mehmetçik...
Bugün bizlere düşen görev...
Sahipsiz...
Rahatsız...
Vasip Şahin
Ankara Valisi

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

21.03.2022 KORE SAVUNMA BAKANLIĞI ASKERALMA İŞLERİ MÜSTEŞARI
(BAKAN YARDIMCISI) VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

한국과 터키의
오랜 우정과 협력을 기억하며
보다 나은 미래를 위한
양국의 발전을 기원합니다.
2022. 3. 21
대한민국 병무청장 정석환

22.03.2022 BANGLADEŞ ASKERİ HEYETİ

Here lies the Founder of modern Turkey. May Allah grant
Honor, Ataturk, and the leadership. High esteem and honor.
Long live Bangladesh-Turkey Friendship; This is a solidarity
that is founded on Bangladesh and Turkish martyrs
who fought shoulder to shoulder for the statehood
of great Turkish Nation.
Long live Bangladesh-Turkey friendship
between Bangladesh-Turkey Armed Forces.
22 March 2022
H. M. MASITUR RAHMAN
Brigadier General
Bangladesh Delegation leader
for 2D-2nd Military Disposal

ÇANAKKALE ZAFERİ'NİN MİLLİ MÜCADELE'YE ETKİLERİ

Dr. Ali GÜLER*

Balkan Yenilgisinin Yarattığı Travma

Türk ordusu, Çanakkale Zaferi'nden bir yıl önce tarihin en büyük hezimetini yaşamıştır. Bu nedenle "Balkan Savaşı" yerine genellikle "Balkan Faciası" olarak anılan bu mağlubiyet yöneticiler, aydınlar ve millet fertleri üzerinde derin bir travma yaratmıştır. Balkan Savaşı'nda kayıplarımız ve sonrasında yaşanan göçlerin yarattığı sıkıntılar o kadar büyüktür ki, özgüven tamamen kaybedilmiştir.

Balkan Savaşı'nda bir ay içerisinde bugünkü topraklarımızın 1/5'inden daha fazla vatan toprağı kaybedilmiştir. Kaybedilen vatan toprağı 167 bin kilometrekaredir ve 33 vilayet, 158 ilçe, 6.5 milyon nüfus elimizden çıkmıştır. Osmanlı Devleti, Meriç Nehri'ne kadar Avrupa'daki topraklarının tamamını ve Ege Adaları'nı kaybetmiştir. Bu facia, devlet yönetiminde, orduda ve halkta adeta şok etkisi yaratmıştır. Bu şok esasında, buradan çıkışı da hazırlayacaktır. Yeni bir "uyanışın" habercisi olacaktır. Nitekim öyle de olmuştur. Çanakkale Zaferi, bu uyanışın merkezidir.¹

Balkan Faciası'nda ordunun içine düştüğü durumun düzeltilmesi, ordunun ıslah edilmesi, yeniden savaşılabile hale getirilmesi gerekmektedir. Almanya'dan getirilen ıslah heyetleri ile işe başlanmış ve bir yıl gibi kısa sürede ordu gençleştirilmiş, komutadaki "mektepli-alaylı" ikilemine son verilmiş, yeniden yapılandırılmıştır. Mektepli genç subaylarla, modern askerliğin kurallarına göre ordunun eğitimine ağırlık verilmiştir. Ardından Birinci Dünya Savaşı'na girilmiştir.

Birinci Dünya Savaşında görev alan komutanından erine herkesin kafasında "Balkan Fa-

ciası" gibi bir "utancı" yeniden yaşamamak ve bunun için ne yapmak gerekiyorsa yapmak duygu ve düşüncesi vardır. Azmi vardır. Bu duygu ve düşünce dünyası, Birinci Dünya Savaşı'nda savaştığımız 11 cepheden biri olan Çanakkale'ye de yansıyacaktır. Nitekim Mustafa Kemal, 30 Nisan 1915 günü birliklere verdiği bir emirde "Balkan utancı"ndan hareketle sert bir ihtarda bulunmuştur:

"... İçimizde ve komuta ettiğimiz askerlerde Balkan utancının ikinci bir örneğini görmekten ise burada ölmeyi tercih etmeyenlerin bulunacağını kesinlikle kabul etmem, şayet böyleleri olduğunu hissediyorsanız derhal onları kendi ellerimizle kurşuna dizelim!"²

Balkan utancının yeniden yaşanmaması için oluşan ortak bilincin, Çanakkale zafer ruhunun arka planında büyük bir motivasyon oluşturduğu, komuta kademesi ve savaşan askerlerde mücadele azmini pekiştirdiği açık bir şekilde görülmektedir.

Facianın Zafere, Zaferin Yeniden Dirilişe Dönüşmesi

Balkan faciası sonucunda yaşanan toplumsal travma bir büyük "uyanışa" yol açmış, Bu uyanış Çanakkale'de bir büyük "zafere" dönüşmüştür. Çanakkale'de kazanılan zafer ise Kurtuluş Savaşı'nda büyük bir "dirilişe" zemin hazırlamıştır. Çünkü Çanakkale'de kazanılan zafer, sıradan bir zafer değildir. Dönemin küresel gücü olan ve "üzerinde güneş batmayan imparatorluk" olarak tanımlanan İngiltere ve en az onun kadar güçlü olan Fransa, İtalya gibi müttefiklerine karşı kazanılmıştır.

Çanakkale'de kazanılan zaferin oluşturduğu özgüven; Mondros Mütarekesi'nin yarattığı bütün olumsuzluklara ve içinde bulunan bütün imkânsızlıklara rağmen Türk Kurtuluş Savaşı'na kalkışma, vatani işgalden kurtarma cesaret ve cüretinin kaynağı olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda savaşılabile insan ve ekonomik varlığının yarısını yitirmiş; ordusu dağıtılmış, silah ve cephanesi elinden alınmış, 6 devletin işgaline uğramış, bazı yöneticileri ve aydınları işgalcilerin yanında yer almış, son 8 yıl içinde peş peşe 3 büyük savaş yaşamış ve savaşlardan bıkmış bir milletin yeniden 6 devlete karşı bir savaşa kalkışması, tam anlamıyla bir cesaret ve cüret işidir. Bu cüret

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Dr. Öğretim Görevlisi

1 İ. Görgülü, Kurtarıncının Doğduğu Yer Çanakkale, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2014, s. 13.

2 M. K. Atatürk, Arıburnu Muharebeleri Raporu, Hazırlayan: U. İğdemir, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1968, s. 70.

ÇANAKKALE ZAFERİ'NİN MİLLİ MÜCADELE'YE ETKİLERİ

ise Çanakkale Zaferi'nde kazanılan özgüvenden doğmuştur.³

Türk milleti ve onun kahraman evlatları, emperyalizmin yenilebileceğini, vatan, bayrak, hürriyet, bağımsızlık için savaşmak gerektiğini, inandığı değerler için ölümü göze alan milletlere mutlaka bir zafer müjdelendiğini, yenilginin söz konusu olmadığını Çanakkale'de yaşayarak görmüş ve tüm dünyaya göstermiştir. Bu bakımdan Çanakkale, adeta üzerine ölü toprağı serpilmiş bir milletin uyanışının simgesidir. Burada uyanan Türk milleti, Milli Mücadele ile dirilecek ve bağımsızlığını, hürriyetini kazanacak, ülkesini işgalden kurtaracak, Anadolu'da yeni bir Türk Devleti kurarak hayatiyetini, var olma azmini devam ettirecektir.

Milli Kahraman Beklentisi ve O'nun Doğduğu Yer: Çanakkale

Özellikle İkinci Meşrutiyet sonrasında yaşanan sıkıntılar, tüm aydınlar ve millette yeni bir ruh hali yaratmıştı. İçinde bulunulan durum, Türk tarihinde zaman zaman yaşanan bulanım dönemlerine benzetiliyor ve bir "milli kahraman, kurtarıcı" bekleniyordu. Ömer Seyfettin başta olmak üzere dönemin yazarları okunduğunda, açıkça görülmektedir ki, toplumda bir kurtarıcı kahraman beklentisi vardı.⁴ Mesela, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, "Bizim ilk gençlik yıllarımız bir milli kahramana hasretle geçti" diye içinde bulunulan durumu anlatıyordu.⁵ Yine Enver Paşa ve Atatürk'ün yaşam öykülerini kaleme alan Şevket Süreyya Aydemir de eserlerinde bu bunalımı ve milli kahraman beklentisini vurgulamıştır.⁶

İşte Çanakkale Zaferi, Türk milletinin beklediği o milli kahramanı ortaya çıkaran zafer olacaktır. O kahraman, "Anafartalar Kahramanı" Kurmay Albay Mustafa Kemal'dir. Mustafa Kemal'in Çanakkale Kara Muharebeleri'nde gösterdiği başarı ve Cihan Devleti'nin Başkenti İstanbul'u kurtaran komutan olarak ünlenmesi, yakın süreç içinde O'nu Milli Mücadele'nin liderliğine taşıyacaktır. 1919 Mayıs ayında Samsun'a

çıktığında Tuğgeneral (Mirliva) olan Mustafa Kemal Paşa, bazı gelişmeler ve baskılar üzerine daha Milli Mücadele'nin başında askerlikten istifa etmesine, hakkında idam ve tutuklama kararı çıkartılmasına rağmen millet ve ordu tarafından "lider" olarak kabul edilmiştir. Millet O'nun peşinden kurtuluşa yürümüştür.

Bu nedenle, Mustafa Kemal Paşa'nın lider olarak doğduğu ve Türk milletinin O'nu "Anafartalar Kahramanı Sarı Paşa" olarak bağrına basmasını sağlayan Çanakkale Muharebeleri'dir. Kısaca söylersek Çanakkale'yi "geçilmez" yapan ruh, hem bir milletin uyanışını, hem de bir liderin, kahramanın doğuşunu sağlamıştır.

Milli Mücadele'nin Komutanları Çanakkale'den Çıkmıştır

Çanakkale Muharebeleri, Milli Mücadele'nin liderini çıkarmakla kalmamış, aynı zamanda komutanlarını da yetiştirmiştir. Türk Kurtuluş Savaşı'na katılan komutanların büyük çoğunluğu ve önemli görevleri üstlenenler Çanakkale Muharebeleri'nde ateş çemberinden geçen insanlardır.

Her şeyden önce, Kurtuluş Savaşı'nın Başkomutanı Çanakkale'den çıkmıştır. Genelkurmay Başkanı, 2. Ordu Komutanı, Doğu Cephesi Komutanı, 2 Elceze Cephesi Komutanı⁷, Batı Anadolu'nun Kuvayı Milliye Umum Komutanı, 11 Kolordu Komutanı, 22 Tümen Komutanı, 3 Tugay Komutanı olmak üzere 42 üst düzey komutan Çanakkale'den çıkmıştır. Çanakkale'deki görevlerinden hareket edilirse Kurtuluş Savaşı'nın üst düzey 52 birlik komutanı Çanakkale Muharebeleri'nde görev almış komutandır. Bölük, Tabur ve Karargâh subayları ile cephe gerisi hizmetlere katılan subaylar da düşünüldüğünde, Çanakkale'de yetişmiş olan, tecrübe kazanmış olan Kurtuluş Savaşı komutanlarının sayısı daha da artar.⁸

7 El Cezire, Yukarı Mezopotamya'ya Müslüman coğrafyacılar ve tarihçiler tarafından verilen addır. Bölge Fırat ve Dicle ırmaklarının arasında kalan bölgenin kuzeyidir. Kurtuluş Savaşı sırasında bu bölge Musul Vilayeti (bugünkü Irak) sınırları içindedir. Bu cephede Musul, Diyarbakır, Bitlis, Mamuretülaziz (Elazığ), Urfa ve Hakkâri bölgeleri savunulmuştur.

8 Komutanların listesi bu makalenin sonunda verilmiştir. Liste için şu eserlerden yararlanılmıştır: Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi, Cilt: V., 3. Kitap: Çanakkale Cephesi Harakatı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1980, Çizelge: 3 ve 4. İ. Görgülü, On Yıllık Harbin Kadrosu, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993. Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1989. İ. Görgülü, a. g. m., s. 26 vd.

3 İ. Görgülü, "Çanakkale Muharebeleri'nin ve Komuta Kadrosunun Türk Kurtuluş Savaşı'na Etkileri", Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı 95. Yıl Özel Sayısı, Ankara, 2010, s. 17.

4 Ö. Seyfettin, Türklük Üzerine Yazılar, Bütün Eserleri: 16, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1993, s. 97 vd. İ. Görgülü, a. g. m., s. 18.

5 Y. K. Karaosmanoğlu, Atatürk, İstanbul, 1981, s. 17.

6 Ş. S. Aydemir, "Ergenekon Efsanesi", Kadro Dergisi, Sayı: 13 (Ocak 1933), s. 8. İ. Görgülü, a. g. m., s. 20.

Elbette Çanakkale Muharebeleri komuta kadrosunun Kurtuluş Savaşı'na etkileri sadece sayısal yönden değildir. Nitelik yönünden daha büyük etkileri olduğu bilinmektedir.

Çanakkale Zaferi, beklenen milli kahramanı, kurtarıcı lideri ortaya çıkarmıştır. Bu milli kahraman, Anadolu'da işgaller üzerine başlamış bulunan, Kuvayı Milliye denilen ve adeta "çoban ateşleri"ne benzeyen bölgesel ve yerel direniş hareketlerini Milli Mücadele'ye dönüştürmek için öne çıkınca, çok sayıda önemli kişi O'nun ordudan ayrılmış, makamı, rütbesi, yetkisi olmayan sıradan bir kişi olduğuna, hakkında tutuklama kararı bulunduğu aldırmamıştır. O'nun yanında yer almışlardır. Bu güven ve bağlılık ortamını oluşturan Çanakkale'dir. Çanakkale'de Mustafa Kemal hakkında oluşan kanaattir. Bu toplumsal kanaat, Kurtuluş Savaşı'ndaki dirilişin önünü açmıştır.

Bilindiği üzere askerlik mesleğinde rütbe ve kıdem önemlidir ve belirleyicidir. Emir-komuta da buna göre oluşur. Fakat Kurtuluş Savaşı'nın üst düzey komuta kadrosunun durumuna baktığında farklı bir tablo görülmektedir. Mesela Cevat Çobanlı, Harp Okulu'ndan 1891'de mezun olmuştur. Mustafa Kemal'den 11 yıl önce subay olmuştur. İstanbul'da Genelkurmay Başkanlığı ve Harbiye Nazırlığı yapmıştır. Tümgeneral'dir (Ferik). Yakup Şevki Subaşı, 1896 Harp Okulu mezunudur. Mustafa Kemal'den 6 yıl kıdemlidir ve Tuğgeneral'dir (Mirliva). Fevzi Çakmak, 1896 Harp Okulu çıkışlıdır, İstanbul'da Genelkurmay Başkanlığı ve Harbiye Nazırlığı yapmıştır ve Tümgeneral'dir (Ferik). Hem Yakup Şevki Subaşı hem de Fevzi Çakmak, Mustafa Kemal ve devrelerinin Harp Okulu ve Harp Akademileri'nde hocalarıdır. Böyle olmasına rağmen bu komutanlar ne kıdemlerinin ne de rütbelerinin büyüklüğünü hiç sorun etmeden kendilerinden kıdem ve rütbece küçük ve de ordudan ayrılmış bulunan Mustafa Kemal'in emrine girmişlerdir. Kişisel her türlü kaygıdan uzak olarak gerçekleşen bu yüce davranış elbette Kurtuluş Savaşı'nın kadrosunu ve Mustafa Kemal'in lider olarak meşruiyetini güçlendirmiştir. Onların böyle hareket etmelerini sağlayan da Çanakkale Muharebeleri'dir, Çanakkale'de Mustafa Kemal hakkında oluşan saygınlık ve güvendir.⁹

İsmet İnönü Anılarında, Mustafa Kemal'in

9 İ. Görgülü, a. g. m., s. 21-22.

Çanakkale'de yaptıklarından dolayı "dokunulmazlık" kazandığı tespitinde bulunmaktadır: "... Çanakkale'de ilk günden itibaren üzerinde toplanmış şerefler ve ümitler, Atatürk'ü dokunulmaz hale getirmiştir."¹⁰

Mustafa Kemal'in Çanakkale'de kazandığı bu dokunulmazlık, Kurtuluş Savaşı'nın yapılmasını, Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu Türklüğünün tarihten silinmesini önlemiş ve Türk milletine üzerinde yaşayacağı bir vatan kazandırmıştır.

Mustafa Kemal, Milli Mücadele'ye iki güce dayanarak atıldığını söylemektedir: "Ben 1919 senesinde Samsun'a çıktığım gün elimde maddi hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran, yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben bu kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım."¹¹

Önüne inandığı bir lider çıktığı zaman Türk milletinin bütün olumsuzluklara rağmen ne büyük harikalar yarattığını Türk tarihinden çok iyi bilen Mustafa Kemal Paşa'nın, bir ferdi olmakla daima övündüğü Türk milletine olan bu güveni ve inancı, "bu millet bu mücadeleyi yapar" kanaati Çanakkale Muharebeleri'nde daha da pekişmiştir. Türk insanının vatani için, vatanından başka her şeyini feda edebildiğini, canını sorgusuz sualsiz verebildiğini Çanakkale'de yaşayarak görmüştür. Yine kendisini bir asker ve komutan olarak Çanakkale'de ispatlamış, neleri yapabileceğini bu savaş meydanında görmüş ve göstermiştir. Bu da kendisine olan özgüveni güçlendirmiştir. İşte bu iki güven duygusu ve ortamı Çanakkale'de doğmuş, hem Mustafa Kemal'in hem de Türk milletinin Kurtuluş Savaşı'nda yeni bir diriliş destanı yazmasını sağlamıştır.¹²

Bütün bunlardan dolayı Çanakkale, Milli Mücadele'nin "Önsözüdür" demek, abartısız bir şekilde Türk Kurtuluş Savaşı'nın aslında Çanakkale'de başladığını ifade etmektir. Tarihi gerçekler bakımından doğrusu da budur. Çanakkale Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'i Türk Milletine armağan etmiş; Mustafa Kemal de Türk Milletinin kurtuluş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş kahramanı olmuştur.

10 İ. İnönü, Hatıralar, 1. Kitap, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1985, s. 149.

11 A. Afetinan, Atatürk'ten Hatıralar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1950, s. 112.

12 İ. Görgülü, a. g. m., s. 24-25.

ÇANAKKALE ZAFERİ'NİN MİLLİ MÜCADELE'YE ETKİLERİ

ÇANAKKALE MUHAREBELERİNE KATILAN KOMUTANLARDAN KURTULUŞ SAVAŞI'NDA (TUGAY VE ÜSTÜ) GÖREV ALANLAR

Sıra		Rütbe (1915)	Adı Soyadı	ÇANAKKALE MUHAREBELERİ Görevi	KURTULUŞ SAVAŞI Görevi
KOLORDU VE GRUP KOMUTANLARI					
1	1	Albay	Mustafa Kemal Atatürk	19. Tümen K., Anafartalar Grup K.	Başkomutan
2	2	Tuğgeneral	Mustafa Fevzi Çakmak	5. Kol. K., Anafartalar Grup K.	Genelkurmay Bşk.
3	3	Tümgeneral	Cevat Çobanlı	14. Kol. K., Müstahkem Mev. K.	Elcezire Cephesi K.
4	4	Albay	Yakup Şevki Subaşı	Sağ Kanat Bölge K.	2. Ordu K.
TÜMEN VE TUGAY KOMUTANLARI					
5	1	Albay	Mustafa Kemal Atatürk	19. Tümen K.	Başkomutan
6	2	Yarbay	Musa Kazım Karabekir	14. Tümen K.	Doğu Cephesi K.
7	3	Yarbay	M. Selahattin Adil	12. Tümen K., 13. Tümen K.,	2. Grup (Kolordu) K.
8	4	Yarbay	Cafer Tayyar Eğilmez	1. Tümen K.	1. Kolordu K.
9	5	Yarbay	H. Selahattin Köseoğlu	10. Tümen K.	3. Kolordu K.
10	6	Yarbay	Ali Fuat Cebesoy	25. Tümen K.	20. Kolordu K.
11	7	Yarbay	Cemil Conk	4. Tümen K.	11. Tümen K.
12	8	Albay	Rüştü Sakarya	16. Tümen K.	61. Tümen K.
13	9	Albay	Nazif Kayacık	6. Tümen K.	3. Kafkas Tümeni K.
14	10	Yarbay	Mehmet Şefik Aker	19. Tümen K.	57. Tümen K.
15	11	Yarbay	Abdürrezzak	11. Tümen K.	11. Tümen K.
16	12	Yarbay	Mehmet Nuri Conker	8. Tümen K.	41. Tümen K.
17	13	Yarbay	Ali Sami Sabit	Bağımsız Süvari Tugay K.	13. Süvari Tümen K.
ALAY KOMUTANLARI					
18	1	Yarbay	Hüseyin Nurettin Özsu	39., 17. Alay K.	17. Tümen K.
19	2	Binbaşı	Veysel Özgür	15. Alay K.	7. Tümen K.
20	3	Yarbay	Münip Uzsoy	36. Alay K.	61. Tümen K.
21	4	Binbaşı	Ahmet Zeki Soydemir	21. Alay K.	2. Süvari Tümen K.
22	5	Binbaşı	Ahmet Fuat Bulca	23. Alay K.	1., 29., 11. Tümen K.
23	6	Yarbay	Muhitti Kurtiş	22. Alay K.	1. Kolordu K.
24	7	Binbaşı	Sami Sabit Karaman	13. Süvari Alay K.	6. Süvari Tümen K.
25	8	Yarbay	Kazım Sevüktekin	4. Alay K.	8. Tümen K.
26	9	Binbaşı	Mehmet Nuri Conker	24. Alay K.	41. Tümen K.
27	10	Yarbay	Abdürrezzak	125. Alay K.	41. Tümen K.
28	11	Yarbay	Cemil Conk	36. Alay K.	11. Tümen K.
29	12	Yarbay	Şefik Aker	27. Alay K.	57. Tümen K.
30	13	Yarbay	Nazif Kayacık	5. Alay K.	3. Kafkas Tümeni K.
31	14	Binbaşı	Ahmet Nuri Diriker	42. Alay K.	8. Tümen Tugay K.
32	15	Binbaşı	Mehmet Emin Yazgan	16. Alay K.	7. Tümen K.
33	16	Binbaşı	M. Sabri Erçetin	3. Topçu Alay K.	4., 14. Tümen K.
34	17	Binbaşı	İsmail Hakkı	7. Alay K.	11. Kafkas Tümen K.
KARARGÂH SUBAYLARI					
35	1	Binbaşı	Osman Zati Koral	Müstahkem Mevki Karargâhı	1. Süvari Tümen K.
36	2	Yarbay	Kazım İnanç	5. Ordu Kurmay Başkanı	6. Kolordu K.
37	3	Yüzbaşı	Mümtaz Aktay	5. Ordu Harekât Şube Müdürü	41. Tümen Tugay K.
38	4	Yarbay	Fahrettin Altay	3. Kordu Kurmay Başkanı	5. Süvari Kolordu K.
39	5	Binbaşı	Mehmet Hulusi Conk	9. Tümen Kurmay Başkanı	18. Tümen K.
40	6	Binbaşı	Şükrü Naili Gökberk	7. Tümen Kurmay Başkanı	3. Kolordu K.
41	7	Binbaşı	Alâeddin Koval	4. Tümen Kurmay Başkanı	41. Tümen K.
42	8	Albay	Nihat Anılmış	Güney Grubu Kurmay Başkanı	Elcezire Cephesi K.
43	9	Yüzbaşı	Salih Ömurtak	Güney Grubu Kurmay Subayı	61. Tümen K.
44	10	Yüzbaşı	Ahmet Naci Tınaz	13. Tümen Kurmay Başkanı	15. Tümen K.
45	11	Binbaşı	H. Hüsnü Emir Erkilet	5., 14. Kolordu Kurmay Başkanı	7., 1. Tümen K.
46	12	Binbaşı	İzzettin Çalışlar	19. Tümen Kurmay Başkanı	1. Grup (Kolordu) K.
47	13	Binbaşı	Mehmet Arif (Ayıcı)	5. ve 11. Tümen Kurmay Başkanı	3. Grup (Kolordu) K.
48	14	Yüzbaşı	Mehmet Nazım	16. Tümen Kurmay Başkanı	4. Tümen K.
49	15	Binbaşı	Kemalettin Sami (Çolak)	Kuzey Grubu Hrk. Şub. Müd.	4. Grup (Kolordu) K.
50	16	Yüzbaşı	Kenan Dalbaşar	Süvari Tugayı Kurmay Başkanı	5. Tümen K.
51	17	Binbaşı	A. Nafiz Gürman	26. Tümen Kurmay Başkanı	1. Tümen K.
52	18	Binbaşı	Mehmet Hayri Tarhan	16., 2., 15. Kol. Kurmay Baskanı	9. Tümen K.

YAKUP KADRI KARAOŞMANOĞLU'NUN ESERLERİNDE ATATÜRK

Öner TANIK*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ulusal Bağımsızlık Mücadelemize yazılarıyla destek vermiş, sonrasında da genç Cumhuriyet Türkiye'sinin devrim atılımlarında Mustafa Kemal Atatürk'e yakın olmuş kişilerden biridir. Karaosmanoğlu, daha Ulusal Bağımsızlık Savaşının ilk yıllarında İktidam Gazetesinde yazdığı yazılarla Ankara Hükümeti'nin dikkatini çekmiş ve Ankara'ya davet edilmiştir.¹

Yunanistan'ın Batı Anadolu'yu işgali sırasındaki yıkımlarını incelemek üzere oluşturulan, içinde başka yazarların da bulunduğu Tetkik-i Mezalim Heyeti'nde görev aldı. Ardından 1923 - 1931 yılları arasında Mardin, 1931 - 1934 yılları arasında Manisa milletvekilliği yaptı. Bu süre boyunca çeşitli gazetelerde ve özellikle Kemalizm'i ideoloji olarak yorumlayan Kadro Dergisi'ndeki yazılarıyla dikkat çekti. Kadro Dergisi'nin 1934 yılında kapatılmasının ardından 1954 yılına dek değişik ülkelerde Büyükelçilik görevini yürüttü. Bu yılları kapsayan anılarını "Zoraki Diplomat" adlı eserinde topladı. 1962'de Atatürk İlkelelerinden uzaklaşıldığı gerekçesiyle siyaseti tamamen bıraktı. 1974 yılında yaşamını yitirdi.²

Bu yazıda, onun Atatürk, Türk Aydını ve Atatürkçü Düşünceye ilişkin görüşlerinin eserlerine yansımaları yalın bir özet olarak sunulmuştur.

Karaosmanoğlu, imparatorluktan cumhuriyet yönetimine geçişin canlı tanığı olması ve toplumsal konulara duyarlılığı nedeniyle eserlerinde Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden başlamak üzere 1950'li yıllara dek toplumun değişimine, düşünüş tarzına, insan ve toplum ilişkilerine yer verir.

Özellikle "Yaban", "Ankara", "Sodom ve Gomore" ile "Panorama" adlı romanları ve "Atatürk"

adlı inceleme eserinde yazarın Atatürk, Milli Mücadele, Türk Devrimi ve Türk Aydını ile ilgili görüşlerini buluruz.

Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı günlerde Yakup Kadri Karaosmanoğlu tedavi amacıyla İsviçre'de bulunmaktaydı. Yurda dönen Karaosmanoğlu, Milli Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçmek ister. Sivas'a gitmeye hazırlanan Ruşen Eşref'ten bu isteğinin kabulü için Mustafa Kemal nezdinde teşebbüste bulunmasını rica eder. Bir ay sonra Sivas'tan dönen Ruşen Eşref, Mustafa Kemal'in, Yakup Kadri'ye "İstanbul'dan yazacağı yazılarla mücadeleye destek olmasının daha yararlı olduğu yönündeki" görüşünü bildirir.³ Bu süreçten sonra Karaosmanoğlu, İktidam Gazetesinde yazılarıyla Milli Mücadele'ye destek verir, kaleme aldığı romanlarda da Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk Devrimlerinin halka benimsetilmesi gerektiğinden söz eder.³

İktidam Gazetesinin başına geçtiği zaman ilk işi, sahipsiz ve mesleksiz kalmış bu gazeteyi Milli Mücadele davasının emrine sokmak olur.⁴ Gazetede yazılarında Milli Mücadelenin ateşini diri tutmaya, halka moral vermeye çaba gösterirken, Batı'nın teknolojik üstünlüğü karşısında Türk Ordusu'nun hiçbir şey yapamayacağını söyleyenlere de şiddetle karşı çıkar.

Yazarın Sodom ve Gomore adlı romanı işgal İstanbul'unda yozlaşmış insan ilişkilerini anlatır. Avrupa'nın, özellikle İngiltere'nin üstünlüğünü kabul eden ve Türk olmanın adeta hakaret olduğunu düşünen bir çevrenin acı eleştirisini yapar. Roman karakterlerinden Sami Bey Tanzimat'ın yetiştirdiği tipik bir Batı hayranıdır ve ona göre "Türkiye'ye ait meseleler Türkler tarafından değil, ancak başkaları tarafından halledilebilir." Karaosmanoğlu, Vatanseverlerin sesini de duyurmaktan geri kalmaz: "1920 senesindeyiz. Lloyd George siyaseti bize çoktan yapacağını yapmıştır. Taraf taraf Türk milletinin bütün nefes alma deliklerini tıkamıştır; İzmir'i bir kanlı et parçası gibi Yunanlıların önüne atmıştır. İstanbul'da işgal

*ADD Önceki Dönem Genel Sekreteri

1 https://www.turkedebiyati.org/yakup_kadri_karaosmanoglu.html

2 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vatan Yolunda, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015,s.42.

3 Sabanur Yılmaz, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İdeoloji", Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. 2019, S.51.

4 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vatan Yolunda, İstanbul, İletişim Yayınları, 2015,s.48

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN ESERLERİNDE ATATÜRK

kuvvetleri fertlerinin halka reva görmediği cefa ve zulüm kalmamıştır. Bu memleketin aydın ve vatansever sınıfına karşı ise adeta ilk insanların yırtıcı mahluklara ve ilk Amerika kolonilerinin kırmızı derililere uyguladıkları "kitle halinde yok etme" sistemini kullanmıştır.⁵

Yazarın en ünlü romanı sayılan Yaban 'da, aydın kesim ile halk arasındaki derin uçurum yalın bir şekilde anlatılır: *"Bunun nedeni Türk aydını, gene sensin! Bu viran ülke ve yoksul insan kitlesi için ne yaptın? Yıllarca, yüzyıllarca onun kanını emdikten ve onu bir posa halinde katı toprak üstüne attıktan sonra, şimdi de gelip ondan tiksinek hakkını kendinde buluyorsun."*⁶

Bağımsızlık Savaşı döneminde Anadolu halkı yoksuldur. Bu yoksulluk sadece köylü kesim için değil, savaşı yönetenler için de geçerlidir. Karaosmanoğlu, Ankara romanında savaşı yönetenlerle halk arasındaki eşitliği anlatır: *"... Selma Hanım'ın yüreği ağzına geldi. Gerçi Milli Hareket başının Ankara'da ne kadar sade yaşadığını biliyordu. Fakat bu sadeliğin derecesini kendi gözleriyle ölçerken bir mucize karşısında gibi hayret ve heyecana düşmüştü. Ne! Bütün dünyanın kendisinden bahsettiği Adam, bu kayaların dibindeki taştan kulübede mi oturuyor? Genç kadının gözleri önünde, Londra'da Westminster Sarayının Paris'te Elysee'nin Washington'da Whitehouse'un resimlerde gördüğü muazzam ve muhteşem siluetleri tecessüm etti. Bunların yaldızlı tavanları altında, belki şu dakikada, şu kulübede oturanın adı söyleniyordu. Bu kulübenin sahibi mi? Mustafa Kemal Paşa şüphesiz o bile değil."*⁷ Romanın son bölümünde yazar hayalini kurduğu Ankara'yı betimlemektedir. Ancak aradan yıllar geçtikten sonra, Ankara romanının 3. Baskısına yazdığı önsözde şu ifadeleri kullanır:

"Ya son bölümde hayalini kurduğum Türkiye'nin gerçekleşmesine doğru bir gelişme olmuş mudur? Ben, o zamanlar, bir gün gelip öleceğini aklımdan bile geçirmediğim Atatürk'ün öncülüğü ve rehberliği ile bu ideal Türkiye'ye yirmi yıl içinde varacağımızı umuyordum. Şimdi o yirmi yıl üstünden bir yirmi yıl daha geçmiş bulunuyor."

*Fakat biz, sosyal, kültürel ve ekonomik devrim şartları bakımından, hâlâ romanımın ikinci bölümünde verdiğim ve karikatürünü yaptığım Ankara'nın içinde tepinip durmaktayız."*⁸

Karaosmanoğlu'nun bir başka eseri olan "Panorama" adlı romanı ise Ankara romanının devamı kabul edilebilir. Bu eserde yazar, neredeyse son 30 yılında Atatürk ilkelerinin savunuculuğunu yapmış bir aydın olarak Cumhuriyet rejimi ile ilgili endişelerini, ileriye dönük uyarılarını anlatmaktadır. Ankara ve Yaban romanlarında örnek cumhuriyet aydınını tarif eden yazar, bu eserinde olmasını istediği aydının hazin sonunu, adeta çöküşünü eleştirel biçimde dile getirir. Böylece, Politik çizgide, Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ve II. Dünya Savaşı gibi iki önemli olay sonrasında hükümetin ve aydınların devrimleri koruyamamaları sonucunda irticanın geri dönüşü resmedilir.⁹ Yazar Panorama'da siyasal parti içindeki hizipleri, koltuk korma kaygılarını, başkaca menfaat beklentileri için ideolojiden taviz veren aydın kesimi anlatır. Bugün de güncelliğini koruyan bu analizin cumhuriyetin erken döneminde yapılması çok anlamlıdır. Örneğin eserde geçen *"Bir inkılap yalnız mücerret prensiplerden kurulu ideolojik bir mefhum değildir. Bunun bir de politika ve taktik yönü vardır ve hiçbir inkılap hareketinin bunlara dayanmadan yürütüldüğü görülmemiştir. Politika elastiklik esastır."* cümleleri ile devrimden taviz veren aydınların görüşünü yansıtır.¹⁰ Eserdeki şu çarpıcı cümle ile genç cumhuriyetin temel hatasını, bürokrasiyi Osmanlı'dan kalan Bab-ı Ali kadrolarına teslim etmek olarak gösterir: *"Bu ateş, Kemalist Türkiye'nin anahtarlarını Babıalî tembelhanesinin bekçilerinin eline teslim ettiğimiz gün sönmüştür."*¹¹

Karaosmanoğlu'nun eserlerinde aydınların yozlaşması, farklı kültürler arasında yaşadıkları etik ikilemler, vatanseverlik... vb. konular çokça

5 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sodom ve Gomore, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, S.26.

6 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yaban, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016 s.110-111.

7 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016, s.64.

8 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ankara, İstanbul, İletişim Yayınları, 2016

9 Sabanur Yılmaz, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarında İdeoloji", Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. 2019, s.71.

10 Karaosmanoğlu'ndan Akt. Etkin Altun., "Kadro Hareketi'nin Kalkınma Perspektifinin Yakup Kadri Karaosmanoğlu Romanlarındaki Yansımaları", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. 2019, S. 64.

11 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Panorama, İstanbul, İletişim Yayınları, 2017, s.122

işlenir. “Bir Sürgün” isimli romanında ilk kez Paris’e giden Dr. Hikmet’in Avrupa’ya dair beslediği hayranlık zamanla değişecek, Batı’nın maddeci ve çıkarıcı bakış açısının karşısında Türk milletinin kültür değerleri onun şuurunu uyandıracaktır.¹² Karaosmanoğlu esasen bu kitabında, yaşam deneyiminden yoksun, kendi varoluşunu gerçekleştirememiş, edilgen bir kişilik yapısı ile devrimci olunamayacağını, toplumsal koşulların ve devrimden yana siyasal örgütlenmelerin devrim için vazgeçilmez olgular olduğunu da gösterir bize. Bir başka görüşe göre ise yazar romanda Jön Türk aydınının yanlış fikirlere sahip olduğunu göstererek Kemalist aydınının nasıl olması gerektiğini ortaya koymak istemiştir.¹³

(...)Atatürk’e gittim. “Bir dergi çıkarmak istiyorum Milli Mücadelenin ruhunu izah edebilmek için” dedim. Atatürk dergiyi çıkarmamıza izin verdi.”¹⁴

1932-1935 yılları arasında yayımlanan Kadro Dergisi’nin kurucuları Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge ve İsmail Hüsrev Tökin idi. Ancak Dergi’nin yayın hayatına başlaması Karaosmanoğlu’nun ağırlığını koymasıyla mümkün olmuştur. Yakup Kadri’nin 1931- 1934 yılları arasında Atatürk ile 31 kez görüşme yapması bu noktada önemli bir göstergedir.¹⁵ Kadrocular, Türk Devrimi’nin teorik ve düşünsel unsurlarını, ideolojik olarak sistematize etmeye çalışmışlardır. Bu doğrultuda, çıkış amaçlarını, Türk Devrimi’nin içerdiği düşünsel unsurların, dar bir aydın kadro vasıtasıyla, toplumun geniş kesimlerine izah edilmesi olarak tanımlamışlardır.¹⁶

Kadro dergisi kapatılıp Karaosmanoğlu’nun Tiran’a Büyükelçi olarak atanması, onda Atatürk’e karşı hiçbir olumsuz düşünce yaratmaz. Bu olayı şöyle anlatacaktır:

12 Emre Biçer, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Yaban Adlı Romanında Aydın Yozlaşması”, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018, s.27.

13 Aysel Kaya, “Türk Romanında Jakobenzim: Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Bursa, 2012

14 Temuçin Faik Ertan, Kadrocular ve Kadro Hareketi, 1. Baskı. Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basmıevi, 1994.

15 Şahingiray’dan aktaran, Temuçin Faik Ertan, Age. s.62

16 Altun, Etkin., age., “Kadro.”, Sayı.1, Ocak 1932, s.3

“Benim dışarıya gönderilişimde ne bir gazap, ne bir ceza manası vardı. Bu, sadece Atatürk’e mahsus ince taktiklerden biriydi. “Kadro meselesi bu suretle, hem muarızlarımı tatmin ve teskin edici bir şekilde, hem de benim haysiyetimi, izzetinefsim kırılmaksızın ve hakkımda birtakım zecri muamelelere meydan verilmeksizin kendiliğinden halledilmiş oluyordu.”¹⁷

Karaosmanoğlu, “Atatürk” adlı inceleme eserini yazarken duyduğu heyecanı Yakın arkadaşı Hasan Ali Yücel’e yazdığı mektupla paylaşır: “Atatürk’e dair bir kitaba başladım. Bunun ne şekilde bir kitap olacağını bilmiyorum. Yalnız kalbimle yazıyorum. Zaten birtakım ilmi ve objektif hatta ideolojik metotlarla ondan bahsetmek ne mümkün! O, hiçbir çerçeveye sığar mı?”

“Ümit ederim ki benim “Atatürk” hakkında yazdığım ve içine bütün kalbimi koyduğum kitap bu sayede kendisine bir haysiyetli atmosfer bulacaktır. Zira ben bu kitabı kendi capital [temel] eserim addetmekteyim; başlık olarak (Atatürk) adını taşıdığı için onu herhangi bir mezbeleyle düşmekten vikaye [koruma] için elimden geleni yapacağım. Mesela bu kitabı kitap halinde neşrinden evvel, bir gündelik veya haftalık tefrika olarak bastırmaktan hayâ edeceğim.”¹⁸

Mektuptaki ifadesiyle baş eseri saydığı kitabının önsözünde: “Atatürk kendisini unutmayanlar için, tükenmez bir enerji ve optimizasyon kaynağıdır ve onu unutturmamak hepimize kutsal bir vatan borcudur.” demektedir.¹⁹ Karaosmanoğlu bu kitabında küçük başlıklarla Atatürk’ün değişik özelliklerini ele alır. Bunların bazıları: Dâhiliği, Devlet Kuruculuğu, Milliyetçiliği, Askerliği, İnsanlığı ve İdeolojisi olarak sayılabilir.

Sonuç olarak, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, gönülden bağlı olduğu Atatürk devrimlerinin topluma anlatılması ve benimsetilmesini temel görevi olarak görmüş, Atatürk Devrimlerine karşıt olanlarla yaşamı boyunca düşünsel anlamda mücadele etmiştir.

17 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Zoraki Diplomat, 9. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017, s.28

18 Canan Yücel Eronat, “Yakup Kadri’den Hasan Ali Yücel’e Mektuplar”, İstanbul, Yapı Kredi yayınları, 1996, s.49

19 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s.16.

ATATÜRK VE ANKARA'DAKİ ANITLARI

Av. Ahmet Erdem AKYÜZ *

Ülkeler, diğer ülkelerin devlet adamlarının heykel ve isimlerine, genellikle siyasi ve ekonomik nedenlerle kendi ülkelerinde yer verirler. Törenler yaparak onların heykellerinin veya isimlerinin bulunduğu alan ve parkları açarlar. Siyasi atmosfer değiştiği zaman bu heykeller ve alanlara verilen isimler unutulur, değiştirilir veya kaldırılır.

Siyasi veya ekonomik bir ilişki, çıkar söz konusu olmaksızın dünya ülkelerinde heykeli en fazla bulunan, sokak, bulvar, park ve alanlara ismi verilen liderlerin başında Atatürk gelmektedir. Bu durum, O'nun; ulusların bağımsızlığına ve dünya barışına verdiği önem ve katkının, Atatürk'e duyulan saygının bir sonucudur.

Ülkemizin de değişik yörelerinde Atatürk büst, heykel ve anıtları bulunmaktadır. Evimizden çıktığımız zaman, mutlaka O'nun adının verildiği bir sokaktan, heykelinin bulunduğu bir caddeden, büstünün bulunduğu bir okulun önünden geçeceğiz. Cumhuriyetin ve Atatürk'ün Başkenti Ankara da bunun örnekleri ile doludur.

Bunun en görkemli örneği Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'da bulunan 1953 yılında açılışı yapılan "ANITKABİR"dir. Anıtkabir'in çevresinde bulunan cadde ve sokaklara verilen isimler de çok anlamlı olup, Atatürk'ün Başkomutanlık Meydan Savaşı sonunda 1 Eylül 1922 de verdiği emre uygun olarak "Ordular, İlk, Hedef, Akdeniz, İleri" isimlerini taşımaktadır. Her iki tarafından geçen caddenin isimleri ise "Gençlik Caddesi ve Fevzi Çakmak Caddesi"dir.

Çok geniş araştırmalara konu olan Anıtkabir'e gösterilen ilgiyi anlamak için ziyaretçi sayılarına bakmak yeterli olacaktır. Yaz, kış her mevsimde ve günün her saatinde, Anıtkabir'i çevreleyen sokak ve caddeler, başka şehirlerden, yurt içinde ve yurt dışından gelen ziyaretçilerle ve onları getiren otobüs ve benzeri ulaşım araçları ile çevrili durumdadır. Ağır bir kış sezonu geçirmekte olmamıza rağmen, içinde bulunduğumuz yıl Ocak ayında yerli ve yabancı ziyaretçi sayısı 109.526,

Şubat ayında 118.232 olmuştur. Önemli Ulusal Gün ve Bayramlarda ise ziyaretçi yoğunluğundan ötürü, sayım olanağı bulunamamaktadır.

1. Meclis'in kurulduğu alanın yani şimdiki Ulus Meydanı'nın eski ismi "Hakimiyeti Milliye Meydanı'dır". Meydanda yer alan "ATATÜRK ZAFER ANITI", Yunus Nadi'nin başlattığı bir kampanya ile, hazine para almadan, halktan toplanan para, yüzük, altın yardımları ile yapılmış ve 27 Kasım 1927 günü açılmıştır. Heykel, Heinrich Krippel'in eseridir. Her motif ve figürü ile, bir olayı simgelemektedir. Heykelin üç kenarında, ufku gözleyen bir Mehmetçik, hücum kalkan bir onbaşı ve fedakâr Türk kadını simgeleyen kadın komutan Kara Fatma bulunmaktadır.

Gazi Mustafa Kemal "Sakarya" isimli atının üzerinde oturmakta ve Meclis binasına doğru bakmaktadır. Bu bakış şekli özel olarak tasarlanmıştır. Hırslı ve güçlü bir at olan Sakarya, Gazi'den komut beklemektedir. Her an dörtlüye kalkmaya hazırdır. Alın "aynalı" tabir edilen şekilde beyazdır. Ayaklarında da "seki" denilen beyazlık vardır.

Eli ile gözlerini güneşe siper eden Mehmetcik, Polatlı istikametinden gelecek düşmanı gözlemektedir. Tüfeğinin ucuna kasaturası takılı olup, derhal süngü hücumuna kalkacak bir pozisyonunda beklemektedir. Ayağında "tozluk" yerine, dizinden itibaren, delikli postalına kadar sekiz defa sarılmış, savaşı ve uzun yolculuğu simgeleyen "dolak"ı vardır.

Kara Fatma, omuzunda bir top ve şarapnel mermisi taşımaktadır. Ayağında çok nazik ve ince işlemeli Anadolu işi, deriden yapılmış çarığı "gön" giyilidir. Şalvarı, kuşağı, başındaki yemenisi ile izlenmeye değer bir güzelliكتedir.

Diğer Mehmetçik, göğsü bağı hafif açık, gökyüzüne doğru açılmış avucu ile arkadaşlarını hücum çağırarak bir kahramanlık timsali gibi dikilmiş durmaktadır. Sanki bir sonraki bakışınızda, yerinden fırlamış hücum kalkmış olacaktır.

Heykelin kaidesi üzerinde kabartma rölyefler bulunmaktadır. Birisinde, kucağında bebeği ile yürüyen ve kağnıda taşıdığı top mermilerinin ıslanmaması için mermilerin üzerine, bebeğinin mintanının serildiği gerçek bir kompozisyon resmedilmiştir. Heykelin açılışında bu figürü gören Atatürk'ün gözlerinin yaşardığı söylenir. Zafer Heykeli, Ulus Meydanı düzenlenirken 1956 yılında yerinden kaldırılarak on metre kadar Kızılay yönüne doğru taşınmış ve oturduğu kaidesi biraz yükseltilmiştir.

* Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu Üyesi

Ankara'ya damga vuran eserlerden bir diğeri; eski Namazgâh Tepesi denilen yer üzerinde, Arif Hikmet Koyunlu tarafından yapılan Etnoğrafya Müzesi önünde bulunmaktadır. Tunçtan yapılmış olup "ATATÜRK'ü sırtında pelerini ile at üzerinde gösteren bronz heykel" 4 Kasım 1927 de yapılmıştır. Heykeli yapan İtalyan heykeltıraş Prof.Pietro Canonica, katıldığı bir yarışma sonucu Ankara'ya gelerek Atatürk'ün huzuruna çıkmış ve bir büstünü yaparak Atatürk'ün beğenisini ve dostluğunu kazanmıştır.

Heykelin kaidesinde bulunan panolar da tarihi görüntüler resmedilmiştir. Bir panoda; Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'yı aydınlatan yeni bir güneş, diğerinde bir savaş alanı, bir diğerinde, esir bir kumandanın Atatürk'e kılıcını teslim edişi ve Atatürk'e zafer çiçeklerinin verilmesi bulunmaktadır. Diğer küçük madalyonlarda Atatürk'ün söylevini dinleyenler görülmektedir. Yüksek bir tepe üzerinde bulunan heykeldeki Atatürk'ün, ebedi istirahatgâhı olan Anıtkabir'e doğrudan bakmakta oluşu, insanda çok büyük bir tesir, düşünce ve izler bırakmaktadır.

Atatürk Bulvarı üzerinde Zafer Meydanındaki Atatürk'ü askeri giysi ile ve ayakta gösteren "ZAFER ANITI" da Canonica tarafından 1927 yılında tunçtan yapılmıştır. Atatürk burada asker üniforması içerisinde ayakta ve kılıcına dayanmış olarak görülmektedir. Heykelin kaidesinde zafer çelenkleri bulunmaktadır.

Kızılay Güven Park'da bulunan "GÜVEN ANITI" Türk Ulusunun polis ve jandarmaya armağanı olarak ithaf edilmiştir. Anıt heykel, Holzmeister tarafından, kaidedeki rölyefler Prof.Josef Thorak, Prof.Anton Hanak tarafından 1935 yılında yapılmıştır. Atatürk'ün büyük bir devlet adamı ve üstün bir insan olduğunun kanıtlarından birini daha burada görmekteyiz. Avrupa'yı, Hitler rejiminin baskı ve korkusunun sardığı yıllarda,

Türkiye; Nazizmin zulmünden kaçan yaklaşık 800 Avrupalı sanatçı ve bilim adamına Atatürk'ün isteği doğrultusunda kucak açmıştır. Bu değerli sanatçı ve bilim adamlarından bir tanesi de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında eserleri ile Ankara'yı taçlandıranlardan, Güven Park'taki anıtı yapan Avusturyalı mimar, eğitimci ve ressam Clemens Holzmeister'dir. Anıtın Kızılay'a bakan cephesinde biri genç, diğeri yaşlı ama her ikisi de güçlü olan iki bronz heykel, Türk gençliği ve insanını temsil etmektedir. Altta Atatürk'ün "Türk Öğün Çalış Güven" sözleri tunç harflerle yazılmıştır. Anıtın Bakanlıklara bakan cephesinde ise iki erkek kabartması vardır. Bunlar çağdaş Türk insanını ve ulusal birliği simgelemektedir. Anıtın kaidesinde, Kurtuluş Savaşını, yeni Cumhuriyeti betimleyen rölyefler bulunmaktadır. Cumhuriyet devri mimarlarından Sayın Süreyya Yücel ve diğer mimarlarımız, Holzmeister ve diğer sanatçılarla çalışmış ve eserlere emek vermişlerdir.

Yukarıda ana hatları ile yazılma-ya çalışılan Ankara'daki heykeller ve anıtlar bunlarla sınırlı değildir. Uzun boylu ve dikkatle ve zevk ve heyecanla bıkmadan defalarca izlenecek, seyredilecek güzellik ve ihtişamdır. Yarın önünden geçerken veya Ankara'ya geldiğiniz bir gün, bu ve diğer anıt heykellere, bu gözle ve dikkatle bakarak inceleyin. Cumhuriyetin değerlerine ilişkin, gurur duyacağınız pek çok ipucu bulacaksınız.

Kaynakça:

- * Cumhuriyet Dönemi Anıt Heykelleri, Dr. Kıvanç Osma,
- * Türk Heykeltıraşları, Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatı, BERK, Nurullah,
- * Atatürk Ansiklopedisi. Vildan Çetintaş
- * İsteata-türk.com.tr

BİR ASKER GÖZÜYLE RUSYA-UKRAYNA ÇATIŞMASI

(E) Tuğg. Mehmet Tevfik BEDÜK *

**“Ulus yaşamı tehlikeye düşmedikçe,
harp bir cinayettir”¹**

Rusya’nın, Ukrayna’ya savaş ilan etmeden 24 Şubat 2022 tarihindeki saldırısı ile Ortadoğu ve Kafkaslardan sonra Doğu Avrupa’daki anlaşmazlık da su yüzüne çıktı. Bu durum, Türkiye’nin de içinde bulunduğu bütün Avrupa’yı ve hatta Dünya’yı siyasal, ekonomik, sosyal başta olmak üzere birçok konuda etkilemeye başlamış ve ileriki günlerde kendini daha fazla hissettirecektir. Bu duruma nasıl gelindi? Kısa- ca geçmişi tarayarak durumu değerlendirelim.

Varşova Paktı’nın Dağılması ve Sonrasında Rusya’nın Durumu

Bilindiği gibi II. Dünya Savaşı’nın sona ermesini müteakip oluşan yenedünya düzeni kapsamında Varşova Paktı (Dostluk İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması), NATO’ya karşı savunma düşüncesiyle 1955 yılında kuruldu. Tarih ve rakamlara fazla girmeden özetle şu gelişmelerin yaşandığını söyleyebiliriz.

Bu Pakta dâhil olan ülkelere ‘Demirperde Ülkeleri’ denilmekteydi. Sovyetler Birliği (Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) (SSCB) bu Paktta yönetici durumundaydı. Karadeniz’in tamamı –Türkiye hariç- Varşova Paktı’na dâhil olan ülkelerle çevrili idi. SSCB, bugün bağımsız birer devlet olan Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Türkmenistan, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Moldova, Ukrayna ve Rusya’nın beraberce 08 Aralık 1991’de imzaladıkları antlaşma ile dağıldı. Antlaşmaya imza koymayan Estonya, Gürcistan, Letonya ve Litvanya bağımsız devlet statülerini devam ettirdiler. SSCB Devlet Başkanı Mihail Gorbacov sistemdeki tikanıklığı görmüş ve özellikle ekonomi konusunda batılı ülkelerle yarış edemez duruma düşmeleri sonucu Glasnost (açıklık) ve Perestroyka (yeniden yapılandırma) politikası ile SSCB’ni ayakta tutmaya çalıştıysa da

başarısız olmuş ve SSCB dağılmıştır. Bu parçalanmadan sonra ayrılan her ülke kapitalist sisteme uyum sağlamaya çalışmış, bu geçiş sürecinde SSCB’nin ana unsuru ve en büyük toprak parçasına sahip Rusya vatandaşları, ekonomik olarak sıkıntı çekmişlerdir.

Zaman içerisinde Boris Nikolayeviç Yeltsin, Viadimir Viadimiroviç Putin, Dimitriy Anatolyeviç Medvedev ve tekrar Putin devlet başkanlığı görevini üstlenmiştir. Putin gerek eğitimi ve gerekse sanat ve spor dâhil birçok konuda kendini yetiştirmiş olması ve geçmişte sistemde önemli görevlerde bulunması nedeniyle zengin olan yeraltı ve yerüstü zenginlikleri uygun bir denge ile ülke kalkınmasında kullanabilmiş ve vatandaşlarının refah seviyesini yükseltmiştir. Türkiye dahil Avrupa devletlerine başta doğalgaz olmak üzere birçok ürünü ihraç ederek bu devletleri kısmen bağımlı hale getirmiştir.

NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)’nün Niyet ve Maksadı

II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünya, iki kutuplu hale geldi ve ‘Soğuk Savaş’ denilen yeni bir döneme girdi. SSCB batı emperyalizmden kendini korumak için yukarıda belirtildiği gibi Varşova Paktı’nı kurdu. II. Dünya Savaşı’nın galip devletleri olan 12 ülke 1949 yılında Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)’nü kurdu. Bilahere 1952’de Yunanistan ve Türkiye, 1955’te Batı Almanya ve 1982’de İspanya’nın katılımıyla üye sayısı 16’ya çıktı. Varşova Paktı’nın ve SSCB’nin dağılması üzerine, artık varlığının sorgulanması gereken NATO’nun ana aktörü Amerika Birleşik Devletleri (ABD), dünyayı tek kutuplu olarak yönetmek maksadıyla, Rusya’nın henüz kendisini toparlamasına fırsat vermeden daha önce Varşova Paktı üyesi olan bazı ülkelere ilave olarak SSCB’den ayrılan bir kısım devletlerin NATO’ya katılmasını sağlayarak bu sayıyı 30’a ulaştırdı. Varşova Paktı varken NATO’ya dahil olan Almanya, ABD, Belçika, İngiltere, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, İzlanda, Kanada, Lüksemburg, Norveç, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan’a ilave olarak 1991’den sonra Arnavutluk, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Hırvatistan, Karadağ, Kuzey Makedonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya NATO’ya katıldı. Görüldüğü gibi NATO Rusya’yı daha ileriden sarmalayarak bir savunma örgütü olmaktan çıkmış, mütecaviz-kâr (saldırgan) duruma geçmiştir.

* Anıtkabir Derneği Yönetim ve Yayın Kurulu Üyesi

1 Mustafa Kemal, Zabıt ve Kumandanla Hasbihal

Rusya'nın Ukrayna'ya Saldırısı ve AB ile NATO'nun Tutumu

NATO'nun Gürcistan'ı ve Ukrayna'yı bünyesine katma girişimleri ve bu ülkelerde kendine yakın bulunduğu yönetimleri işbaşına getirme gayretleri Rusya'yı tedirgin etmiş, zaten Karadeniz kıyısı ülkelerden Bulgaristan ve Romanya'nın NATO üyesi olması yetmezmiş gibi yine Karadeniz'de kıyısı olan Gürcistan ve Ukrayna'nın da NATO'ya girme girişimlerine Rusya, müsamaha etmeme kararlılığını göstermiştir. Bu kapsamda Rusya, 2008'de Gürcistan'a müdahale etmiş ve Gürcistan'ın batı yanlısı tutumu içerisinde olmasına engel olmuştur. Rusya, Ukrayna'nın toprağı olan Kırım'a 2014'te girerek anayasaya aykırı bir şekilde referandum yaptırıp bu toprağı da kendi ülkesine katmıştır. Geçmişte Türk toprağı olan Kırım'a müdahaleye Türkiye dahil NATO ve diğer ülkeler yeterli tepkiyi göstermemişlerdir. Bu durum Rusya'yı ileride yapacağı diğer saldırılar konusunda cesaretlendirmiştir. Rusya içte ekonomisini üst seviyelere çıkarmış ve çevre ülkelere olası bir harekâta ekonomik olarak hazır hale gelmiştir. Bu arada Rusya halkı refah seviyesinin artmasından, sosyal medya üzerinden dünyanın her tarafında olup bitenlerden haberdar olmalarından dolayı olası bir savaştan kendilerinin de etkilenebileceklerini görmüşlerdir. Rusya Devlet Başkanı'nın en büyük dezavantajı bu bilinçlenmiş Rusya halkı olmuştur ve olacaktır.

AB ve NATO doğrudan bir mücadeleye girmektense maşa olarak Ukrayna'yı kullanmıştır. Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Oleksandroviç Zelenski 1978 yılında doğmuş, hukuk fakültesinden mezun olmasına rağmen mesleğini icra etmeden oyuncu, senarist ve yönetmenlik yapmış, halkın % 80'nin izlediğı "Halkın Hizmetkârı" adlı televizyon dizisinde Ukrayna Cumhurbaşkanı canlandırmıştır. Anketlerden çıkan sonuca göre halkın kendisine karşı ilgisinden dolayı Cumhurbaşkanlığı seçiminde aday olmuş ve ikinci turda Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Fazla bir irdelemeye gerek kalmadan Zelenski'nin Cumhurbaşkanı olmasının batılı emperyalist devletlerinin büyük bir psikolojik harekât operasyonu olduğu görülmektedir. Açıkçası Zelenski AB ve başta ABD olmak üzere NATO'nun oyununa gelmiştir. Çünkü bu devletler, zaten hedef ülkelerdeki devlet başkanlarını kendi menfaatlerine uygun bir politika yürütecek devlet tecrübesi az ve suni olaylarla, popülist yaklaşımlarla hareket edebilen kişileri iktidara getirmek isterler. Zelenski olayı tam da budur.

Putin gerek kendi ülkesinde ve gerekse komşusu Belarus'un –komşuluk ilkesine aykırı hareket etmiştir- Ukrayna sınırına askeri yığınağı yapmış ve 24 Şubat 2022 günü tüm cepheden öncelikle başkent Kiev, Donetsk ve Lugansk bölgelerine saldırıya başlamıştır.

Rusya'nın Ukrayna'ya Askeri Harekâtı, Yanlış ve Doğruları

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı doğrudan başka bir ülkenin toprak bütünlüğüne karşı koymaktır ve Birleşmiş Milletler (BM) hukukuna aykırı bir durumdur. Konu BM Güvenlik Konseyinde görüşülmüş, ancak veto yetkisi olan beş daimi ülkeden biri olan Rusya'nın vetosu nedeniyle bir sonuç çıkmamıştır. Her ne kadar savaşın bütün özellikleri ortadaysa da resmi bir savaş ilanı olmadığı için BM Güvenlik Konseyinde Rusya görüşme dışı bırakılamamıştır. Bunun adı askeri tabirle "engelin etrafından dolaşmadır."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Harp zorunlu ve hayati olmalı. Hakiki kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanımda azap duyamamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Ama ulus yaşamı tehlikeye düşmedikçe, harp bir cinayettir."² Sözüünü irdelediğimizde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısına zorunluluk diyebilir miyiz?

Yine Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün harp üzerine söylediğı bir başka sözü: "Askeri hareketler, siyasi faaliyetlerin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin güvenli bir surette geri dönüşü, orduların hareketinden daha seri hedeflere ulaşmayı temin edebilir."³ Gerçekte de savaş siyasilerin beceriksiz davranış ve politikaları sonucu çıkar. Siyasi olarak hedeflerine ulaşamadıklarında bunu savaşla çözebileceklerine inanırlar. Kısa vadede saldıranın başarılı olduğu görülse bile orta ve uzun vadede başarısız olurlar ve bunun en büyük ceremesini o ülkenin vatandaşları ve hatta çocuklar ile yaşlıları çeker.

Bu yazı kaleme alındığında Rusya'nın saldırısının 17'nci günü sona ermiştir. Rusya'nın siyasi hedefi neydi? Bu siyasi hedefe göre askeri hedef ne olmalıydı?

Biraz olsun harp prensiplerini bilenler Rusya'nın siyasi hedefinin Zelenski yönetiminin sona ermesi, bunun yerine kendine müzahir (yakın) bir hükümetin işbaşına getirilmesi, ayrıca Zelenski'ye destek veren ülkelere 'bir daha ülkesinin güven-

2 Mustafa Kemal, Zabıt ve Kumandanla Hasbihal

3 Atatürk Araştırma Merkezi, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri

BİR ASKER GÖZÜYLE RUSYA-UKRAYNA ÇATIŞMASI

liğini tehlikeye düşürecek davranışlardan uzak durmalarını' hatırlatıcı ders verilmesi olmalıydı. Bunun için askeri hedef olarak ağırlıklı Rus kökenlilerin yaşadığı Donetsk ve Lugansk bölgelerini ele geçirmek, bilahare askerin çekilmesinden sonra da Kırım'da olduğu gibi buraların Rusya'ya katılma kararı almaları, diğer bir askeri hedef başkent Kiev'in ele geçirilerek Zelenski'yi devirmek olmalıydı. Bütün bunları yaparken harbin kurallarını içeren harp prensiplerinden "Baskın prensibi"ni uygulamalıydı. Yani beklenmeyen yer ve zamanda saldırıyı başlatmalıydı. Rusya, Ukrayna'nın alt yapısına zarar vererek istilayı gerçekleştirmeyi düşündü. Süre uzadıkça harbin genel karakterinde olan sivillerin de zarar görmesi, Rus askerlerinde zayıflar oranının artması, batılı ülkelerin ağır yaptırımları, refaha alışmış olan Rusya halkını Putin'den uzaklaştırmaktadır. Zaten batının hedefi de budur. Putin Rusya Anayasasında yaptırdığı değişiklikle 2035'e kadar devlet başkanlığı imkânını elde etmişse de anlattığım gerçeklerden dolayı Putin'in devlet başkanlığına beklendiği tarihe kadar devamı tehlikeye düşmüştür.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadelede önce iç isyanları bastırmaya öncelik vermesi, doğu ve güney hudutlarını yaptığı antlaşmalarla sağlama alması, bilahare batıya yönelerek Büyük Taarruzla harbi kazanması buna en güzel örnektir. Ne yazık ki Putin'in bu gerçeği yeterince algılayamadığını değerlendirmekteyim. Ayrıca bu çatışma ortamı ortadan kalktıktan sonra zaruri olmayan bir savaşı başlatması ve insanları soğuk kış günlerinde göçe zorlaması ve birçok günahsızın ölümüne sebep olması nedeniyle yargılanma ihtimali vardır.

Türkiye'ye Etkisi ve Türkiye'nin Alması Gereken Tutum

Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile Karadeniz üzerinden komşudur. Komşuluğun gerektirdiği sosyal, ekonomik ve siyasal ilişkileri vardır. Türkiye Ruslarla tarih boyunca 13 defa ile en çok savaşan ülkedir ve ne yazık ki 1854 Kırım Harbi hariç -bu savaşta İngiltere yanımızda yer almıştır- hep-sinde kaybetmiştir. SSCB, Kurtuluş Savaşımızda emperyalizme karşı mücadele etmemizde politikasına uygun olduğu için yanımızda yer almış ve destek vermiştir. Dolayısıyla Rusya'yı ve tarihsel düşüncesini en iyi Türkiye bilmektedir.

Ayrıca Türkiye yaptırıma tabi tutulsa da Avrupa Konseyi üyesidir. NATO üyesidir. Avrupa Birliği'ne tam üyeliğe katılmayı planlayan "ADAY ÜLKE" konumundadır. Türkiye NATO vasıtasıyla

batı ülkeleriyle entegre olabilmektedir. NATO'dan çıkılma söylemleri beyhudedir. Türk hükümetleri NATO'yu milli çıkarları doğrultusunda yeterince kullanamamıştır. Oysa Türkiye NATO'nun ikinci büyük ve güçlü ordusuna sahiptir. Bir başka NATO ülkesi çok daha etkin olarak ülkesinin menfaatlerini NATO ile koruyabilmektedir.

Varşova Paktı'nın yıkılmasından sonra batılı ülkeler silahlı kuvvetlerini yeni tehdit değerlendirmesine göre düzenlerken, Türkiye PKK Terör Örgütü ile mücadelesi nedeniyle yeni bir organizasyona girmekte geç kalmıştır. Ülkenin güney doğusunda Ortadoğu Devletleri, doğusunda Kafkasya Devletleri, kuzeyinde hepimizin malumu yeni emperyalist ülke Rusya ile komşu olması ve buralardaki sıcak gelişmeler, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kuvvetli bulundurulmasını gerektirmektedir. Savaş, doğrudan savaşa girmekten ziyade, caydırıcılık sağlayacak güçlü bir orduyu elde bulundurmakla kazanılır. Buna göre;

- Zorunlu askerlik süresinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- PKK ile mücadele nedeniyle yapısı değiştirilen bir kısım birliklerin Stratejik Hedef Planı ve Milli Askeri Stratejik Konsept'e göre yeniden düzenlenmesinde fayda vardır.
- Kışlaya siyaset girmemelidir.
- Bölgede caydırıcılığı sağlayan ve gerektiğinde gireceği savaşı kazanacak güçlü ordu ayakta tutulmalıdır.

Yukarıda söylediğim hususlara ilave olarak ekonomideki sıkıntılı günlerde Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı başlamış, doğal olarak Türk vatandaşlarının üzerine bir de böyle yük binmiştir.

Bir diğer husus 1936 yılında imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin önemini anlaşılmış olmasıdır. Bu sözleşme ile boğazlar üzerinde tam hâkimiyet sağlanmış ve askersizleştirilmiş bölgeler Türk Silahlı Kuvvetlerinin hâkimiyetine geçmiş, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin güvenliği sağlanmış ve Karadeniz'e geçiş yapacak yabancı devlet harp gemilerine sınırlama getirme yetkisi Türkiye'ye verilmiştir. Şu ana kadar Türkiye sözleşmeden doğan bu hakkı yerinde ve dengeli kullanmıştır. Türkiye, vatandaşının menfaatleri doğrultusunda tarafsızlık ilkesine göre hareket etmelidir. Çatışmanın yarattığı ve yaratacağı ekonomik sıkıntıları asgari seviyeye indirecek politikalar geliştirmeli ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesi esas alınmalıdır.

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

Elif TANDOĞAN *

Milli Mücadele döneminin dış politikadaki temel hedefi, yeni Türk devletini uluslararası alanda tanıtmaktır. Bu hedef kapsamında şekillenen dış politika ilkelerinin çerçevesinde yürütülen diplomasi, dönemin şartlarına ve gerekliliklerine göre her ülke ile ayrı ayrı görüşülerek milli ülküyü gerçekleştirmek üzerine kuruludur.

Türkiye'nin modern anlamda bir milli devlet olarak uluslararası alanda meşruiyet kazanması Lozan Konferansı ile gerçekleşmiştir. Fakat Musul sorunu, kapitülasyonlar ve ahali mübadelesi gibi meselelerin bu konferans kapsamında sonuçlanamaması sonucunda Türk dış politikası bu meselelerin milli çıkarlar doğrultusunda çözüme kavuşturulmasına odaklanmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrasında mağlup milletler savaş sonrası oluşan durumu değiştirmek için *revizyonist* olarak adlandırılan bir tutum izlemiştir. Galip milletler ise mevcut durumu korumak adına *anti-revizyonist* bir tutum sergilemiştir. Bu genel duruma baktığımızda Türkiye mağlup milletler grubundan olmasına karşın revizyonist bir tutum sergilememiştir. Bu tutumun sergilenmesinin altında Milli Mücadelenin başarıyla sonuçlanması vardır denebilir.

Yukarda belirtilen durum ve tutumlar karşısında Atatürk'ün dış politika ilkelerini 6 ana başlık altında inceleyebiliriz:

1) Gerçekçilik

Atatürk'ün dış politikası maceracılıktan uzak ve gerçekçidir. Bunun yanında Atatürk milli çıkarları gerçekleştirmekte kararlıdır. Bu çıkarları gerçekleştirmek için gereken koşulları, Türk milletinin o dönemde sahip olduğu imkân ve koşulları, diğer milletlerin ne yapacağını veya ne yapmayacağını gerçekçi ve doğru bir şekilde değerlendirmiştir. Bu gerçekçilik anlayışı teslimiyet ve yılgınlıktan uzak, tam aksine sonuna kadar direnmeyi getiren bir

* Elif TANDOĞAN, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencisi

anlayışdır. Atatürk “memleketimizin ellide biri değil, her tarafı tahrip edilse her tarafı ateşler içinde bırakılsa biz bu toprakların üzerinde bir tepeye çıkacağız ve oradan savunma ile meşgul olacağız” diyerek bu konudaki kararlılığını göstermiştir. ¹

2) Bağımsızlık

Bu ilke ile siyasi bağımsızlığın yanı sıra ekonomik, iktisadi, mali, askeri ve kültürel bağımsızlık da önemsenmiş ve bunlardan ödün verilmemiştir. Atatürk bağımsızlığı “*Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek manasında bütün bağımsızlığından mahrumiyet demektir.*” ifadesiyle tanımlar. ² Nitekim batılı ülkelerle yapılan görüşmelerde ve Lozan Barış görüşmelerinde de bu konuda ödün verilmemiş, kararlı bir duruş sergilenmiştir. Sonraki dönemlerde yapılan anlaşmalarda da yeni Türk Devleti sadece özgür iradesiyle kabullendiği ittifaklara girmiş, bu ilkeye sadık kalmaya devam etmiştir.

3) Barışçılık

Atatürk'ün dış politika ilkelerinden bir başkası da barışçılıktır. Atatürk sadece savaş sonrasında değil savaş esnasında da görüşmeler yoluyla barış sağlanması için çaba göstermiştir. “Harp zaruri ve hayati olmalı... Öldüreceğiz diyene karşı ölmeyeceğiz diye harbe girebiliriz. Lakin Millet hayatı tehlikeye uğramadıkça harp bir cinayettir,” ³ ve “Yurtta sulh cihanda sulh” sözüyle barışçılığı vurgulamış ve dış politika ilkelerinden biri haline getirmiştir. Barışın sağlanmasında ise teslimiyetçi ve pasifist bir politika da izlenmemiştir. Barış içinde yaşamak ve zaruri durumda savaşa hazır olmak kararlılığıyla hareket edilmiştir. Genel olarak bakıldığında bu dönem diğer toplum ve ülkelerle uyum ve barış içinde dünya barışının sağlanması doğrultusunda politikaların üretildiği bir dönemdir. ⁴

1 Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk, Cilt II, İstanbul, 1982, s. 624.

2 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, s. 128.

3 Turhan Feyzioğlu, “Atatürk'ün Dış Politikasının İlke ve Amaçları”, Atatürk Türkiye'sinde Dış Politika Sempozyumu, İstanbul, 1984, s. 5.

4 Fahir Armaoğlu, “Atatürk'ün Dış Politika Prensipleri”, Atatürk'ün Milliyetçilik ve Devletçilik Anlayışı, Ankara, 1992, s. 61; Abtülhah Akşin, Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1991, s. 123-145

ATATÜRK'ÜN DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

4) İttifaklara ve Diyaloga Açık Olma

Mustafa Kemal barışçı anlayışına göre savaş dönemi ve sonrasında diyaloglara daima açık olmuştur. Düşmanın milli hedeflerin gerçekleşmesi için gerekli istekleri kabul etmesi halinde savaşa son vermeye hep hazır olmuştur. Savaş döneminde sonraki dönem de milli çıkarlar ve ülkenin güvenliği için yararlı gördüğü ittifakları yapmaktan kaçınmamıştır. ⁵ Örneğin Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında imzalanan Balkan Antantı; Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında imzalanan Sadabat Paketi sayesinde tüm dünyanın savaşa sürüklendiği bir zamanda ülkenin güvenliği ve diğer ülkelerle işbirliği yapmaya yönelik önemli adımlar atılmıştır. ⁶

5) Çağdaşlaşma ve Akılcılık

Verilen savaş batılı güçlere karşı olsa da modernleşmek için batıya yaklaşmak gerekiyordu. Çünkü uygarlık batıdaydı. Bu bakımdan "Atatürk batıya rağmen batıcılığı benimsemiştir." denebilir. ⁷ Atatürk'ün batıcılık ilkesini benimsemeye amacı batılı devletlerin politikalarına destek vermek ve teslimiyetçi bir rol oynamak değil çağdaş

medeniyetler seviyesine yükselebilmektir. Bir başka deyişle "Batının fikirleri ile Batıya karşı mücadelede girişen ilerici, liberal ve milliyetçi öğeleri içeren bir anlayışı benimsemiştir." ⁸

Atatürk tüm bu ilkelerin doğrultusunda hareket ederken akıl ve bilimi temel almıştır. Akılcı yaklaşımı sayesinde dönemin değişen şartlarını iyi değerlendirmiş ve bu değerlendirmeler sonucunda milli hedeflere uygun yeni politikalar geliştirmiştir.

Yukarda sayılan ilkeler, Atatürk'ün dış politikada benimsediği temel ilkelerden yalnızca birkaçıdır. Atatürk'ün dış politika ilkelerinin üzerinde Atatürk'ün Türkiye'nin güvenliği hakkında duyduğu endişenin de etkisi vardır. Özellikle Lozan Görüşmelerinde çözülemeyen meseleler sonucunda batılı ülkelere çekimser yaklaşan yeni Türk devleti 1925'te Sovyetlerle imzaladığı saldırmazlık paktı ile Sovyetlere, 1930 yılından sonra ise İtalya'nın yayılmacı politikasından endişe eden İngiltere ve Fransa ile yakınlaşmıştır.

Türkiye'nin o dönemde içinde olduğu ekonomik koşullar da önemli etkenlerden biridir. Özellikle 1929 yılında dünyada yaşanan ekonomik bunalım Mustafa Kemal'in dış politikasına etki etmiştir.

Kaynakça

Atatürk, M. K. (1984). Nutuk, Cilt II. Haziran 2020 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/0B4cefpqI9VORSFAzVWhVZmhkam8/view> adresinden alındı.

Can, A. (2020, Haziran 5). Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi: file:///C:/Users/oem/Desktop/aydin_can_ataturkun_dis_politika_ilkeleri.pdf adresinden alındı.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (tarih yok). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: <http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa> adresinden alındı.

Yılmaz, P. D. (2016). Yeni Türk Devletinin Dış İlişkileri (1923-1938). H. Ü. Üyeleri içinde, Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi (14 b., s. 265-269). Ankara. Haziran 5, 2020 tarihinde alındı.

5 Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, Atatürk Döneminde Türk Dış Politikası, erişim tarihi: 05.06.2020, <http://www.mfa.gov.tr/ataturk-doneminde-turk-dis-politikasi.tr.mfa>

6 İ. Giritli, "Nutukta İç ve Dış Politika" s.219 ; zamanında Avrupa da Modernleşmek için bir bakıma doğulaşmıştı çünkü uygarlık o sıralarda doğuda idi.

7 A. Haluk Ülman, "Türk Dış Politikasına Yön Veren Etkenler 1923-1968", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:XXIII, No: 3(1968), s. 241-273.

8 Feyzioğlu, A.g.e., s. 7.

TÜRKÜN VE İNSANLIĞIN GELECEĞE YÖNELİK DAVRANIŞLARI*

Doğukan KARACA¹

Gelecek, insanlığın doğumundan beri insan hayatının merakını celp eden bir kavramdır. Belirsizliğe sahip olan kavramlar her zaman bizler için ilgi çekici olmuştur ama “gelecek” bunların başını çekmektedir diyebiliriz. Öyle bir kavramdır ki semavi olan / olmayan bütün dinlerdeki ölümden sonraki hayata dair bilgiler (insanlığın geleceğine dair en büyük meraklarından biridir diyebiliriz) özel bir anlatımla işlenmektedir. Özellikle neredeyse bütün dinler ölüm sonrası hayata yatırım yapılması gerektiğinden bahseder, inananların bazı dini ayinleri yapmasını farz kılar. Genellikle bilinmeyen ya da belirsiz bir kavramı yüce / büyük görme eğilimine sahiptir, insan doğası. Bunlar dışında da gelecek kendi içinde gizem barındıran bir kavramdır. Tarih boyunca insanı insana düşman eden etmenlerin başında genellikle gelecek kaygısı yatmaktadır. İlk bölge sınırı çeken insanda, kanımca diğer etmenlerin en başında, aileme ve emeklerime (tarım, hayvancılık veya artık ne ile geçinimlerini sağlıyorsa) bir şey olur mu kaygısı güdülmüştür. Hal böyle olunca da bu belirsizliği gidermek artık güdüsel bir davranış haline gelmiştir. Diğer canlılarda da yapısal olarak bu kavram, harekete geçirecek unsur olsa da insan doğasının yaratıcı özelliği kendini ve çevresinde büyük değişimlere sebep olabilmektedir.

Gelecek kavramı ve onu öngörebilme davranışı, Türk Tarih’inde hatta Dünya Tarihi’nde de büyük etkiler bırakmaktadır. Kavimler Göçü ile Roma İmparatorluk’u’nun dağılması, İstanbul’un Fethi ile bir çağ açılıp bir çağın kapatılması, Çanakkale Zaferi ile Emperyalist büyük devletlerin itibarlarının zedelenmesi ve mazlum devletlerde farkındalıkların oluşması gibi olaylar Dünya üzerindeki toplumları etkileyen sonuçlara ve şekillenmelere sebep vermiştir. Bunların hepsi aslında en başında gelecek kavramı ve geleceklerinin güvende olduğunda inanma inancından vuku bulmuştur.

İslam Dini’ne ve birçok semavi dinde yer alan Âdem ve Havva’nın yasak elma yemesi ile Allah / Tanrı onları cezalandırmak üzere Dünya’ya ölümlü olarak yaşamalarına karar verir. Âdem ve Havva, yaptıkları eylemin nasıl sonuçlanacağını bilmelerine rağmen o

elmayı almışlardır. Kitaplarda, Şeytan figürünün oyununu ya da kendi nefislerinin azameti şeklinde anlatılrsa da aslında geleceklerine olan etkilerini ya da olası güzellikleri merak etmeleri onları bu eyleme sürüklemiştir. Yaşayacakları yeni anlara güven duydukları için de bu hamleyi yaptıklarından bahsedebiliriz. Tabii ki o anın ve dönemin koşulları ile değerlendirme imkânımız çok olmasa da yine de yaygın görüşümüz bu görünüşü açıklamada yeterli olacaktır.

Dünya üzerindeki bütün savaşlar, çatışmalar hatta seviyeli veya seviyesiz tartışmalar da tarafların düşüncelerinin geleceğine dair endişeden doğmuştur diyebiliriz. Bu olguyu açıklayabilecek bir iyi anlam bir de kötü anlam teşkil eden numune verebilirim. 1. Dünya Savaşı’nın tarihte genellikle ham madde ve pazar arayışı için sömürge devletler yaratmaktan dolayı çıktığından bahsedilir. Evet, çok büyük bir oran ile bu sebepten savaşın çıktığı söylenebilir fakat bir ekleme yapmak gerekir ki o zaman asıl sebep de güçlensin. Dünya üzerinde herhangi bir kaynak doğal olarak eşit dağılmamıştır. Arabistan taraflarında petrol daha çok bulunurken Türkiye coğrafyasında Bor madeni daha çok bulunur. Aynı şekilde iş gücü için de bu örnek geçerli olacaktır. Sömürge arayışına çıkan devletler genellikle üretimlerini sürdürmek için gerekli olan hammaddenin kendi ülkelerinde az bulunduğunu ve bir gün de biteceğini, bu sayede de üretimlerinin duracağını fark ettiler. Aslında bir nevi onların bu alandaki gelecek kaygısı baş göstermişti. Hem kendi stoklarını arttırmak hem de daha ucuz olacak şekilde bu kaynaklara ulaşmak için sömürge veya Wilson Prensiplerinden sonraki ismi ile Manda ve Himaye kavramını ortaya atmışlardır. Bu durumun gerçekleşmesindeki en büyük etmen ülkelerin geleceğe dönük kaygıları diyebiliriz.

Verebileceğim iyi örnek ise bence geleceğe güvenli bakmanın en güzel sonuçlarını hayata geçirdiği için Çanakkale Zaferi’i diyebiliriz. Şöyle düşünelim. Altı asır (600) yıllık bir imparator ve neredeyse uzunca bir yıl hanedanlık ile yönetilen bir kültürde yetişiyoruz. İmparatora / krala karşı inancımız neredeyse tanrı seviyesinde. Yani hangi kararı verirse versin saygı duymamız gerektiği bizim artık genlerinize işlemiş. Bir savaşa giriyoruz. Artık eski şaşaalı dönemlerimizde değil ama böyle dünyayı görüyoruz. Sonra bir asker çıkıyor. Ülkenin geleceğinden endişeli ve yönetenlerin sorumsuzluklarından şikâyetçi. Aslında halk da öyle ama gösterecek cesaretleri yok. Bu asker çoğu vilayette göreve gidiyor. Trablusgarp, Şam, Fas... Hepsinde durum aynı. Yavaş yavaş vatanın toprakları elden gidiyor, emperyalist ülkelerin kötü emellerine hizmet edecek şekle büründürülüyor. Sonra ansızın büyük savaş başlıyor. Yorgun ve fakir halk bir avuç Alman sevicinin kararı sebebi ile cephelelere gidiyor. Yurttaş bilir açlığı, sefaleti. Olsun diyor vatan sağ olsun. Olsun diyor gelecek nesiller rahat bağımsız yaşasın. Olsun

* Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi “Geleceğe Güvenle Bakmak” adlı kompozisyon yarışmasında 1. seçilen yazı

1 Başkent Üniversitesi Mühendislik Fakültesi öğrencisi

TÜRKÜN VE İNSANLIĞIN GELECEĞE YÖNELİK DAVRANIŞLARI

diyor, geleceğe güvenle bakalım. İstanbul' daki saray bilmez bunu. Kendini ve koltuğunu nasıl kurtarırım diye düşünüyor. Olsun bizi başkası yönetsin bizim paramız var diyor. Durumdan endişeli asker, Çanakkale' ye gitmek istiyor. Biliyor ki Çanakkale geçilirse ülke de geçilir. Yüzyıllardır yaşayan Türk Millet' i tarihten silinir. Gelecek konusunda çok kaygılı ama bunu değiştirmekte kararlı. Başarılı bu asker üstlerinin yanlış ve bilgisiz kararlarına karşın kendi öngörüsü ve bilgisi ile yenilemez denen düşman gemilerini yeniyor. Yeniyor ama nasıl yeniyor. Elinde az sayıda mühimmat. Yol yok, taşıt yok. Kağnılar ile cephelere erzak mühimmat taşıyor. Donanma desen kalmamış. Tren yolları başkalarının elinde. Asker aç. Ayağında yırtık ayakkabı. Bazıları bezle sarmış. Olsun. Vatan sağ olsun! Kendisi kadar Mehmetçik de bunun farkında, bunun inancında. Sadece asker değil. Kadını, erkeği, genci, yaşlısı, özel gereksinime ihtiyaç duyanı, sağlıklısı, Müslümanı, kâfiri (!)... tek inanç "GÜVENLİ GELECEK". Türk toplumunun bütün tarihi böyle anlara şahittir fakat bu anı bizler için çok önemlidir. İşte o asker ve silah arkadaşları bu imkânsız gibi görünen anda, onların sayısız imkânına karşın elindeki süngüsü ile bazen de taşı ile toprağı ile geçirmişti. İşte o asker ve ona yardım eden yurttaşlar sayesinde bu yazıları kaleme alabiliyorum. O zaman onlar için belki gelecek karanlıktı, belki son sayfalarını yazıyorlardı ama vazgeçemediler. En azından onları geçmeden bu topraklara adım atamayacaklardı. Atamadılar. Üniversiteler mezun vermediler. Öğretmenlerimiz, doktorlarımız, mühendislerimiz, çiftçimiz, emekçimiz bir bir kaybedildi ama geçirilmedi. Olsun, vatan sağ olsun.

O büyük savaşta tek kesin zaferimiz ama yine de işgalin önüne geçemedi. İmzalanan Mondros ile Türk Halkı'nın güvenine bir zincir daha vuruldu. Bazı kaynaklara göre bu antlaşmanın iyi olduğu savunulur bazıları da hata diye bakar. (Belki o an için gerekli görüldü.) Ülke işgal edildi. Askerler terhis edildi, silahlar toplandı. Her şey bitti diyenler bile türemeye başladı ama o asker yine sahaya çıktı. Dedi ki böyle olmaz, padişah kurtarmıyorsa bu çileyi halk, millet bitirir.

Takvim yaprakları 1919'u gösteriyor. Artık düşmandan habersiz kuş uçmaz olan günlerde bu asker kafasına koydu halkı örgütleyecekti. Ayağa kalkmış halkı bastırmaya gönderilen bu asker tersine halka güç vermeye gitti. Yakalanabileceğinden, hatta idam edilebileceğinden şüphesi olmasına karşın bu eylem planından bir an olsun vazgeçmedi. Bu durumdan şüphelenen hükümet kendisini İstanbul'a çağırdı. Bu durumda tutuklanacağını ve geleceği inşa edecek planları hayata geçiremeyeceğini düşünen bu asker en sevdiği askerlik mesleğinden istifa edip sivil olarak milli mücadeleye katkı verecekti. Birçok vilayette kongreler düzenledi. Her adımında ölüm ile burun buruna geldi, her anında endişe ile adımlarını attı ama o yılmadı. Korkusu ara ara zuhur etse de Türk Mil-

let' inin bekası için, onlar da ileride geleceğe güvenle baksınlar diye korkularının üzerine gitti.

Tarih 28 Ocak 1920. Hükümete dayatılan ve savaşın tek imzalatılamayan Sevr Antlaşmasının ağır sonuçlarına karşı, bizzat Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından hazırlanan ve Erzurum, Sivas Kongrelerinde tescillenen bir beyanat olarak dönemin Mebusan Meclisi üyeleri tarafından oy birliği ile kabul edildi, Misak-ı Milli. Ülkenin ve milletin geleceğinin temel direklerini oluşturan bu bildiri 12 Şubat 1920 tarihinde bütün Dünya kamuoyuna bir bildiri olarak deklare edildi. Zor durumdaki bu millet, sonuçlarının kötü olacağını düşünmelerine rağmen kararlılıkla gereken her adımı atmıştır. İşte o asker bu cesaret ateşinin milletin içinde de yanmasını sağladı. İşte o asker ve arkadaşları bu ülkenin milli sınırları içinde mazlum ve haklı Türk Milleti'nin gelecekte de payidar kalmasını sağladı ve sağlayacaklardı. 16 Mart 1920, Emperyalist Devletler, Türk Millet' inin aldığı bu karar sonucu İstanbul' u fiili olarak işgal ettiler. Yakalanan çoğu mebus, sürgüne gönderildi. Kaçabilenler Ankara' ya geldiler ve 23 Nisan 1920 Cuma gününde 1. Türkiye Büyük Millet Meclisi halkın duaları ile açıldı. Seçilen mebuslar ve diğer vilayetlerden seçilen vekiller ile oturumlar açıldı ve savaş hazırlıklarına başlandı. O zaman sadece düşman ile savaş değil cahillik, toplumsal geri kalınsı gibi halkın din ve vicdan özgürlüklerine tecavüz eden kavramlar ile de savaşıldı. 6- 11 Ocak tarihlerinde Yunanlılar ve iç isyanlar ile 1. İnönü Savaşı, 23 Mart – 1 Nisan arası tekrardan saldırmaya çalışan Yunanlılar ile 2. İnönü Savaşı. İnönü savaşlarının Yunan tarafı için önemi, Eskişehir' i alabilmek çünkü o zamanlar düzenli ordunun hareketini kolaylaştıran demiryolu ağının denetimini ele alabileceklerdi. Elde edilen zafer, Türk Halkı'na ve Mehmetçik' e moral olmuştu. Hatta 20 Ocak 1921' de ülkenin bağımsızlığını ve özgürlüğünün temennisi olan Teşkilat-ı Esasiye' nin (Anayasa Kanunu) maddeleri saptandı. Bu da gösterir ki henüz savaş bitmemişken bir ümidin, geleceğin güven altına alınabilmesinin mümkün olabileceğini gözler önüne sermiştir. Ancak yapılan yanlış kararlar aynı isteklendirme davranışını (motivasyonu) devam ettirmeyi güçleştirmiştir. Kütahya-Eskişehir Savaşı. Mecliste hararetli tartışmalar yaşandı. Hatta bazı milletvekilleri bu kaybın sorumlusu olan komutanların (İsmet Paşa başta olmak üzere) görevden alınmasına kadar çeşitli yıkıcı cümleler kuruyorlardı. O anda Fevzi Paşa tek başına bu sorumluluğu üstlenmiş ve bu sayede mecliste artan tansiyonu bir nebze olsun yatıştırmayı başarmıştır. Akabinde alınan karar ile ilk meclisin Türk Cumhuriyet Tarihi' de asla unutulmayacaktır. "Gerekirse meclis üyeleri askerler ile beraber çatışacaktı.". Bu sıralarda önemli mevziler Yunanistan' a bırakılarak ordu Sakarya Nehri' nin gerisine çekildiğini bildirmiştir.

Bu üç savaş (1. ve 2. İnönü, Kütahya-Eskişehir) İsmet Paşa tarafından yönetilmişse de zafere giden

yolu tescilleyen nihai savaşlar (Sakarya ve Başkumandan Meydan Muharebesi) bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından komuta edilmiştir. Önceki savaşın zorluğu ve zaten imkânsızlıklar içinde taarruz hareketi daha da askerin olanaklarını sınırlamıştır. Artık bazı şeylerin hızlı kararlar ile yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu sırada meclisteki muhalefet, yaratılan güven ortamını bilerek veya bilmeyerek, bozacak açıklamalar yapmaktadır. Bunların en başında askerin yenileceğine olan inançtır. Bu inançta olan mebuslar, savaş zararını Mustafa Kemal Paşa'ya mal etmek için ordunun başına geçmesi gerektiğini savundular. Akabinde yaşanan tartışmaları sonuca bağlamak için üç aylığına meclisin bütün yetkilerini ve sorumluluklarını kendi üzerine almak üzere başkomutan olmayı teklif etti. Bu anlayışa karşı olan bu adamın, ülkenin geleceği için bu kararı istemesi zor olsa gerek. Mecliste hararetli tartışmalar nihayetinde görevi alabilmiştir. Göreve geldiği ikinci gün (7 Ağustos 1921), Tekâlifî Milliye Emirleri (Ulusal Yükümlülük Emirleri) yayımladı. Fakir düşmüş halktan, elinde kendisine dahi yetmeyecek mallar isteniyordu, fedakâr Anadolu' dan. Günümüzde bu emirlerin diktatörce uygulanan kanunlar olduğu söylenir ama kafamızda bir ortamı tekrar kuralım. Bağımsızlığınız halen tehlike altında, tek ümidiniz ordu ama ordunun da giderilmesi gerek ihtiyaçları var. Bu bir emirler dizisi olsa da o dönemde halk durumun zaten farkında. Belki Çanakkale' de oğlunu kaybetmiş ama aslan gibi Mehmetçik evlatları halen savaşıyor. Bir ana nasıl elindekiğini vermesin? Ana yüreği dayanır mı buna? Elinde iki çift çorabı varsa birini hiç çekinmeden vermiştir benim Anadolu' lu anam. Hatta cepheye kadar kalkıp gidenlerden dahi bahsedilir. Biz biliriz ki paylaştıkça güçleniriz. Olsun, aç kalalım. Tarlasını sürmesi gereken çiftçi dahi traktörünü veren bir milletin çocuklarıyız. Belki sürmediği için birkaç yıl ekin yetiştiremeyecek. Olsun diyor, askerim kullansın. Mehmetçğim geçit vermesin. Yunan gibi değiliz. Bize destek veren devlet yok denecek kadar az. Bu millet kendi bağrından ödün verdikleri ile bugünlere geldi. Bu emir sayesinde harekete geçen halk sayesinde ihtiyaçları giderilen asker savaşa hazırdır. Bir Yunan gibi imkânlarla ulaşamamıştır. Gerek de yoktur zaten. Analarının duası, geleceklerini güvenle kurma inancı onlara yeter. Yetmiştir de. Yirmi iki (22) gün, geceli gündüzlü, süren savaş bütün imkânsızlık ve olan olanaklar ile kurulan düzenli ordunun zaferi ile sonuçlanmıştır. Birçok emperyalist devlet ile antlaşmaları imzalanmıştır. Ağustos başından itibaren artık bir düzenli ordu sağlanabilmiştir.

İşte o an gelmişti. İki yüz yıllık (200) savunma savaşı bir savaşla taarruz savaşına dönüşmüştü. Büyük Taarruz. İstiklal Savaşı' nın tescilli bitirişi olmuştur. Çanakkale ya da Sakarya veyahut İnönü Savaşları, hepsi düşmanı durdurmak için gerçekleştirilmiş savunma amaçlı savaşlardı ama Büyük Taarruz, Türk Milleti' nin

geri adım atmayacağını Dünya'ya duyurduğu son savaştır. Öyle bir zaferdir ki Yunan' ın kaybetmesinden sonra Büyük Britanya' nın dahi yalnız kalacağı ve saldırmaya dahil cesaret edemediği bir dönüm noktasıdır aynı zamanda. Hem içte hem de diğer ülkeler cephesinde yalnız kalan Britanya, artık Anadolu'daki emellerinden vazgeçmiştir, vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu büyük zafer Dünya üzerindeki diğer mazlum milletlerin de istiklal hareketlerine örnek olmuştur. Çoğu da bizim paşaları örnek almış, onların deneyimlerinden yararlanmıştır. İşte sömürgeci yapının görünen yüzdeki düşüşü bu vesile ile Dünya'ya yayılmıştır.

Sadece İstiklal Harp'lerine baktıkça kâfidir ki bir milletin sadece geleceklerini kendilerinin belirlemek istediklerinin bir tasavvurudur. Türk' ün kendi tarihi de böyledir. 1299' da Osmanlı' nın kuruluşu ve daha nice olay Türk Milleti' nin bağımsızlık ve geleceğe dair emin adımlarının nişanesidir. Bu savaşlar sonucunda Dünya tarafından tanınan Türkiye Cumhuriyeti Lozan' a bizzat İtilaf Devlet'leri tarafından davet edilmiştir. İşte bir milletin haklı davasının orada da en iyi şekilde ifa edilmesi de ayrı bir güven göstergesidir. İsmet Paşa' nın ön planda yer aldığı bu görüşmelerde bile her türlü entrika masaya yatırılmış, Türk tarafına eski maddeler, kelime yerindeyse, adeta utanılmadan dayatılmaktadır. İsmet Paşa ve kabinesi, ustalık ve haklı davanın verdiği güç ile bugünkü koşullarımızın bekası olan Lozan Antlaşması' nı bütün taraf devletlerin çıkarlarını ve haklarını koruyacak şekilde hazırlatabilmiştir. Türkler öyle bir millettir ki haklının hakkını vermeye cesaret edecek sayılı ırklardan biridir lakin kendi hakkını da korkusuzca koruyabilecek de başka millet Dünya Tarihi' nde görülmemiştir. İşte bunun altında yatan en büyük güç geleceğe olan bakış ve inançtır.

Bizleri harekete geçiren en büyük etmen duygu olarak korkudur. Atalarımız tarafından, hem genetik hem de çevresel etmen olarak bizlere aktarılan en büyük bilgilerden biridir. Korkunun asıl kaynağı da, genellikle, tehdittir. İnsanı en fazla korkutan tehdit ise gelecek kaygısını hissetmesini sağlayan bir etmendir. Hatta sağlıklı insan ve hayvan üremesini engelleyecek en büyük etmen güvenli ortamın kurulamamasıdır. Evrimsel olarak da yaşam boyu kalıtsal bilginin aktarılması, gelecek kuşaklara, önem arz etmektedir. Birey için önemli olmasa da toplum veya ırkın devamlılığı için elzemdir. Bir toplum / ırk için ortam ne kadar güvenli ise yaşam döngüleri o kadar sağlıklı ilerler, hem psikolojik hem de fizyolojik olarak. İnsan için güvenli hissetme kavramı psikolojik ihtiyaç olarak da karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak, tarihin tozlu sayfalarına baktıkça da şahit oluyoruz ki, insan davranışını tetikleyen ve/veya yönlendiren en büyük etmen güvenlik ihtiyacı diyebiliriz ya da geleceğe güvenle görme isteği de diyebiliriz. Bunu bugün bize güvenli görebilme şansını sağlayabilen her ecdadımızı saygı ve hürmet ile anma gayesi ile yaşamalıyız.

CUMHURİYET İLE YÜCELEN ÖZVERİ KÖPRÜSÜ: GÜVEN*

İrem Gül BAŞ¹

Gittikçe mutedil gelmeye başlayan bir tehlike döngüsünün içinde boşlukta süzülür gibi hissederken; birçoğumuzun içinden geçirdiği onulmaz kaygılarla, hiçlikler arasında sürüklendiği anlar, tükenmeyen telaşları, zaman sarmalına teslim olmaya meyilli devasa tünellerinden geçip de yolunu bulan tehlikeli döngülerde sürüklenişleri vardır... Korunaklı limanlarımızdan ayrılıp, daha önce hiç tanımadığımız yabancılıktaki yol ayrımlarını olanca özgüvenle adımlamaya başladık, ki fazlasıyla hazırдық derken sıfır noktasına itelendiğimiz, üzerinde çokça düşünüp, bir kurtarıcı el beklediğimiz gaip dönemlerden geçmiştizdir her birimiz... Bugün geriye dönüp bizi var eden, yaşanan her olumsuzlukta da sürece daima uyumlanmayı ve tüm bunların döngüsel gereklilikler olduğu gerçeğini anlamayı zamanla fark ettiren, içselleştirilmeden yaşama mâl edilen değerler bütününe kudreti ve üzerimizdeki emeğine hep şükran borçluyuzdur. Öyle ki güven; varlığıyla her an tehlikeden arınmış hissettirecek tüm ananelerimizden bağımsız düşünülemediği gibi, onlarla beslendiğinde onlar olmadan da özümsemiş, kendi gerçekliğimizle en hakiki hesaplaşmalarda içten bir, "ben buradayım!" dedirtebilecek kadar yüce bir mevhumdur. Onu büyüten, diri tutan; zaman içinde kurduğumuz her dostlukta, her sağlıklı iletişim ve ilişkide daha bağımsız roller üstlenmek, daha güvende hissetmek, geleceğe güvenle bakmak, yaşam boyunca sürdürdüğümüz daimî bir hedef, korunaklı limanlarımızda muhafaza edildiğinden emin olmak isteyen güçlü birer olgular bütünüdür. Göz açtığımız her coğrafyada, her bir yeni doğuşta, içten, özden gelen her bir anne cümlesinde gü-

vende, aynı duygular demetinden var olmuş tek bir çatı altında güvendediz... Güvende olmayı, güvende olduğumuzdan emin olmayı, güvende olmayı istemeyi öğrendik ki bunun; insanlığın en primitif dönemlerinden günümüze değin geçen süreçte en önemli yapıtaşlarından biri olduğu, onunla bir bütün olduğu ve var edildiği gerçeğini ne değiştirebilir? Hududu güven olanlarımız, bu derin yaşama uğraşında keskin çizgilerini güven mevhumu ışığında çizebilmeyi öğrenen, öyle ki baş gösteren her çetrefilli sorunda onu içinden çekip çıkabileceği tek dayanağı güven ve onun sarsılmaz gölgesi olduğunu bilenlerimiz, buna yürekten inanabilmeyi başarabilenlerimize ne mutlu! Ne mutlu, varlığının gücünü güven kadar ulvi bir gerçeklikten alabilene. Güven duvarları ile kendini hep yeniden inşa etmeyi başarabilmiş her bir bireyi, önündeki o tehlikeli korku salan dehlizleri kaldırıp yolunda ilerlemekten bundan böyle hangi güç alıkoyabilir...? Bütünüyle ulvi bir gerçekliğe teslim olduğunu hissederken; manevi bir haz ekseninde de döndürülüp duran yine bu varlığın ta kendisi değil midir? Bundandır ki; şimdiye değin aile, çevre, ulus, devlet, devleti ve bir ulusu var eden tüm değerler bütününe üzerimizdeki etkileri ve geleceğe güvenle bakabilmeye yollar açan, üreten, büyüten çoklu etkenlerin önemi yadsınamaz. Bugün Türkiye olarak Cumhuriyet gibi büyük bir değer çatısı altında bu denli güvende hissedebiliyorsak ve gelecekte şekillenecek olan tüm hedeflerin gerçekleşebilmesi ihtimalleri yüzleri güldürüyorsa; bu onun en elim mevzudan en hazin sonuca kadar ortadan kaldırılabilir nitelikte olması güvenini aşıladığı aşıkardır. Cumhuriyet güven mevhumundan, güven mevhumu bir asır boyunca Cumhuriyet'ten beslenmiş, bu iki kusursuz bütünü; birbirini tamamlayabilmenin en yetkin, en akılda kalıcı örneklerinden biri haline getirmiştir. Öyle ki, birbirinden bağımsız düşünemeyecek

*Başkent Üniversitesi Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Uygulama ve Araştırma Merkezi "Geleceğe Güvenle Bakmak" adlı kompozisyon yarışmasında Mansiyon Ödülü verilen yazı

1 Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım & Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı bölümü, 4. Sınıf öğrencisi

kadar onu yaşatmak için olanca coşkusuyla çırpınan tebaasına, nesillerdir özümşenen güven ve geleceğe güvenle bakmanın en temiz halini sunmakta geç kalmamıştır. Bu iki sarsılmaz değer, birbirine olan vefa borcunu bir asırdır böyle ödemiş, ödemeye de devam etmektedir. Doksan sekiz yıldır ilan edildiği günden bu yana; bizlere, önceki jenerasyonlara ve sonrakilere sunmuş olduğu birlik, beraberlik ve bizi bir arada tutacak olan tüm değerler için sunduğu muazzam güven vaadi ile tüm mağlubiyetler karşısında durabilmek için ulus olarak güç bulma sorumluluğu kaçınılmaz olmakta, muntazaman kaygılarımızdan kurtulup umutların dirayetli kalabilmesi için tüm şahsi ve milli beklentileri de diri tutmaktadır. Bu sebeptendir ki bugün attığımız her adımda, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün, bizi yaşadığımız coğrafya üzerinde tepeden tırnağa şanslı hissettiren, daha da ötesi biz Türk milleti için bir asli bir yuva, bir çatı olabilmiş Cumhuriyet'i, ne büyük bir heyecan, tutku ve coşkuyla ilan etmek için sabırsızlandığına dair tüm anılar hala arşivlerimizdeki kıymetini koruyorken; Büyük Önder, 28 Ekim'i, 29 Ekim sabahına bağlayan gecede

ve belki de bir asrı her anımsanıp söylenişinde görkemiyle gururlandıracak o muhteşem cümleyi salık bırakmıştır zihinlere: "Efendiler, yarın Cumhuriyet'i ilan edeceğiz!" Nice asırlara, daha nice nesillere diyebiliyor; bu gururun ışığıyla geleceğe daha güvenle bakabiliyor oluşumuzun yollarını inşa eden Cumhuriyet'e asli ve fahri teşekkürlerimizi sunmaktan, nesillerce yaşatılacak bir mutluluğun parçası olmaktan geri durmuyor, gururlanıyor, yüceliyoruz... Bugün en onulmaz mağlubiyetten, en çetin hezimetten ve akıbetinin senaryosunu kuramadığımız her türlü vahametten bugün dört başı dik çıkmayı arzuladığımız tüm olumsuzlukların sonunda bir el çekip de çıkarır gibi hissettiren; umudu, güveni her daim taze tutan heyecanla, Ulu Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ü ilan-ı Cumhuriyet'ten hemen evvel bunca coşkun tutabilen heyecan aynı değil midir? Ulu önder, gelecek nesillere bırakacağı mirasın, madden bir mirastan çok daha öte bir yol gösterici olacağını, her mevcut zorlukta kendindeki gücün farkına varabilip sahip olduğu kudretli rehber ışığında sıyrılabileceğini bilmenin gönül rahatlığıyla bizlere, neferlerine armağan etmiştir... Bireyin; ülkesi, ulusu üzerindeki konularda ve olaylar silsilesinde söz sahibi olabilme yetisi kazanabilmesi, kendi ile ilgili mevzulardaki iştiraki ve kendine olan öz saygısı, güveni ölçüsünde kazanabildiği, eş zamanlı edinebildiği bir yetidir... Bundandır ki, Cumhuriyet'e ve 'geleceğe güvenle bakabilme' olgularına, ulusça bu heybetli anlamların yüklenişi, birbirlerini tamamlayabiliyor olmalarını düşündürten hiçbir sebep boşuna değildir... Ulus olarak dört yanımıza sarılan bu kıymet nişanesinin; biz bireyleri olarak birer nüshasını edinebildiğimiz her an daha şanslı hissedecek, zamansızlığının anlamını, anlamının derinliğini daha özümseyebildiğimiz günlerde yaşatmaya devam edeceğiz... Ne mutlu onu özülle hissedeabilen her bir Cumhuriyet neferine! Bugün anlaşılan ne ise; bundan asırlar sonra da onu her zerresiyle bütünüyle anlamış, rehber edinmiş, yaşamı onu var eden acı tatlı tüm gereklilikleriyle kabul edebilip, korkmadan, irkilip geri adım atmadan bundan güç alan her bireye... Ne mutlu, onu bir ulusta var eden akli başında her fikre. Ve yine ne mutlu, geçmişinin görkemli tarihinden aldığı ışığı geleceğe en özenli biçimde yansıtabilecek güçle önüne, yoluna güvenle bakabilene.

MİLLİ
MÜCADELENİN
100. YILINDA

İSTİKLAL SERGİSİ

MÜZE PAZARTESİ HARİÇ
HER GÜN 10.00 – 17.00 ARASINDA
ÜCRETSİZ ZİYARET EDİLEBİLİR.

ÇAM SOK. NO:3
ULUS / ANKARA

BİLGİ, İKTİDAR VE ÜNİVERSİTE**

Yrd. Doç. Mert GÖKİRMAK*

Son elli yıldır yaşanan gelişmelere baktığımızda, uluslararası sistemde pek çok çarpıcı ve beklenmedik olayın varlığını görürüz: Petrol krizi, İran devrimi, Sovyetler Birliği'nin dağılması, Dünya Ticaret Merkezine yönelik terörist saldırı vs. Bu olaylardan hiçbirinde önceden kestirim yapılabilmiş uygun tedbirler alınabilmiş değildir. Oysa dünyadaki sorunları tahlil etmek ve öngörülerde bulunmak üzere kullandığımız çeşitli akademik disiplinler mevcuttur. Politikbilim, ekonomi, psikoloji... vb. bilim dalları ortaya koydukları teoriler ile böylesi kestirimler yapmaya çalışmaktadırlar. Bir teorinin değerinin olacağını önceden haber verme gücü ile doğru orantılı olduğunu varsayarsak, nesnel(objektif) bilgi ve modern bilim anlayışı nerede hata yapmaktadır? Uluslararası eğilimleri ve şartları anlamak için kullandığımız örnekler (paradigmalar), açıklayamadıkları aykırılıklar (anomaliler) ve olacağını öngörmekte başarısız kaldıkları olaylar karşısında neden bu kadar savunmasız kalmaktadır? Kuşkusuz bu sorulara verilecek anlamlı yanıtlar, bilimsel bilginin kendi içinde ve olduğu çevrede aranmalıdır. Bilginin iktidar basamakları (hiyerarşileri) içinde yüklenildiği sorumluluklar ve aldığı biçimler, olayların yorumlanmasını ve bilginin oluşumunu derinden etkilemektedir. Diğer bir deyişle, bizim dünya olaylarını yorumlamakta yol göstermesini beklediğimiz teoriler, genellikle dereceli (hiyerarşik) bir düzen içinde belirlenmektedir. Bu yüzden "bilgi-iktidar" ilişkileri gözden kaçırılmaması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu çalışma da, sorunsalını büyük oranda bu ilişki üzerine kurmaktadır.

Ancak bilgi ve iktidar arasındaki ilişki ele alınırken iki noktada sınırlama getirilmesi gerekmiştir. Sınırlamalardan ilki, "haber(enformasyon)" ve "bilgiyi (knowledge)" birbirinden ayırmak, diğeri ise bilgi-iktidar arasındaki felsefi tartışmalara değinilmekle beraber, asıl olarak bu ilişkinin tarihsel gelişimi, pratikte aldığı görünüm ve sonuçları üzerinde durulacaktır. Özellikle bugün Avrupa ve Türkiye üniversitelerinin denk (akredite) olmaya çalıştıkları ABD üniversitelerindeki bilgi-iktidar ilişkisi örnek olarak sorgulanacak ve devletin bilime bakışı ele

alınacaktır. Bu bağlamda, ilkin "Bilgi nedir?" sorusunu yanıtlamak gerekmektedir.

Bilgi Nedir? Modern Dünyada Bilgi-İktidar İlişkisi Nasıl Tanımlanmalıdır?

Bilgi nedir sorusunu yanıtlamak aslında ondan daha ünlü olan "hakikat" nedir sorusunu yanıtlamak kadar güçtür. Mannheim bilgiyi," toplumsal olarak belirlenmiş kategoriler, değerler ve gözlemler olarak" tanımlamıştır, ama bu tanım nedeniyle de oldukça eleştirilmiştir. Çünkü en azından bilgiyi ayırım gözetmeden tanımlamıştır. Oysa bilgi ve haber(enformasyon) ya da başka bir deyişle, bir şeyin "nasıl"ını bilmek""ne'yini bilmekten" ayrılabilir. Bilgilendirme (enformasyon) özgül ve pratik olanı anlatmak, bilgi ise işlenmiş ya da düşünce ile sistemleştirilmiş olanı tanımlamak için kullanılabilir. Başka bir deyişle, haber(enformasyon) "çiğ", bilgi ise "pişmiş" veriler olarak değerlendirilebilir.¹

Bununla beraber tarih boyunca sınıflandırma süreci, yalnızca bilgilendirme (enformasyon) ve bilgi arasındaki farklılıkları ortaya koymakla kalmamış, değişik kıstaslara dayanarak, "bilgi" nin kendisini de ayırma tâbi tutmuştur. Bunların içinde en dikkat çekici olanı bilgiyi, "toplumsal kökleri" ya da "sınıfsal yapısı" itibariyle gruplandıran anlayıştır. Buna göre insanlık tarihinde, bir yanda öğrenime dayalı ve seçkinlerin tekelinde bulunan "akademik bilgi" var olmuş, diğer yanda ise "bilişsel (cognitive)" düzeyde kalan, halkla hemhâl bir "popüler bilgi" alanı doğmuştur. Farklı hakikatler üreten bu bilgi odakları, bilimsel anlayışlı ve gelişmeleri de, kendi temelleri üzerinde şekillendirmiştir.²

Ancak bu ayrıma karşın, bilginin son tahlilde yine de karşılıklı bir etkileşim sonucunda şekillendiği görülmektedir. Akademik ve popüler bilginin gelişimi, pek çok defa birbirini destekler bir nitelik kazanmıştır. Örneğin; iktisadın ekonomik anlamda bir disiplin olarak ortaya çıkması, hiç yoktan yapılmış bir icat değildir. İçinde yalnızca yeni kuramların geliştirilmesi değil, tüccarların pratik bilgilerine akademik saygınlık tanınması da vardır. Bu bilgiler, önceleri salt sözlüyen XVI.-XVII. Yüzyılda giderek basılı hale gelmiştir. Bacon "Nova Organon" adlı eserinde açıkça bu etkileşimi olumlamaktadır. Bacon'a göre ne deneycilik (ampirizm)" ne de "skolastizm" tek başına bir anlam taşımaktadır. "Henüz denenmemiş doğru yol, düşüncesizce veri toplayan deneye dayalı (amprik) karıncayı ya da kendi iç sağlığıyla ağ ören skolastik örümceği değil, hem toplayan hem de sindiren arıyı izlemek" tir. Gerçek bilgi ve hakikate ancak bu şekilde ulaşmak mümkündür. Bu sentez

** Yazı Stratejik Araştırmalar Dergisi Sayı:1 Şubat 2003 Yıl:1 sf:75-88 den alınmıştır.

* Uludağ Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Öğretim Görevlisi, mert@uludag.edu.tr

1 P. Burke; Bilginin Toplumsal Tarihi, Çev. M. Tuncay, İstanbul,2001,s. 12.

2 A.g.e.; s.14,

BİLGİ, İKTİDAR VE ÜNİVERSİTE

insanoğluna gelişmenin yolunu açacaktır, çünkü Bacon'a göre "bilgi güçtür".³

Görüldüğü gibi, bilginin oluşumu iktidar, seçkinler ve halk arasındaki ilişkilerden bağımsız değildir. Ancak ilginçtir ki, bilgiyi toplumsal ilintilerinden bağımsız olarak değerlendiremeyeceğimiz fikri ilk olarak toplum-biliminin (sosyolojinin) dışında dile getirilmiştir. İnsan-biliminde (antropolojide) LeviStrauss, bilim tarihinde, Thomas Kuhn ve felsefede Michel Focaout, bilgi-iktidar ilişkilerini hemen hemen il dile getirenlerdir. Fakat bu bilim insanları aynı zamanda, modern bilimi ve modern bilimin araştırma yöntemlerini de en fazla eleştiren kesimdir. Bunlar Bacon ve Bacon'un bilgiye yüklediği "güç" modelini kabul etmemekte, modern bilimin bilgiye araçsal anlamda yaptığı "güç/iktidar" vurgusunu eleştirerek, bilgi ve iktidarı özdeşleştirmektedirler.

Oysa bilim camiasının büyük bir kısmına baktığımızda, modern bilimlerin gözmerkezci (okülersentrik) düşünme geleneği çerçevesinde, bilgi ve iktidar arasındaki özdeşliği reddettiklerini görürüz. Gözmerkezçiliğin (okülersentrizmin), kendileriyle dünyayı kavradığımız duyularımız arasında bir sıralama (hiyerarşi) kurması ve duyular sıralamasında "gözü" ve "görme" duyusunu bu sıralamanın zirvesine yerleştirmesinin sonucu, modern bilim görülmeyeni yok saymakta, bir şey ne kadar görünürse o kadar etkili, ne kadar etkiliyse o kadar gerçek (hakikat) olmaktadır. Asıl olanın olgular ve olguları değerlendiren "oran(rasyo)" olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, modern bilime göre görünür olan tek şey olgulardır ve bilimsel bilginin "iktidar" ve "güç" gibi kavramlarla bir arada kullanılması mümkün değildir. Çünkü bilim ussal (rasyonel), iktidar ve güç us dışı (irrasyonel) kavramlardır. İktidar olgulara değil, değerlere yaslanmaktadır.⁴

Modern bilimin temsilcilerinden Bacon da "bilgi güçtür" derken bu ilişkiyi anlamış gözükür; ama, modern bilim anlayışında gücün- iktidarın oluşumunda ya da inşasında hiçbir rolü yoktur. Bilgi sonuçları ve etkileriyle güçtür, iktidardır. Modern bilimsel anlayışa göre, iktidar veya gücün görünüşleri, ya bilginin edinilmesinin engellenmesi-çarpıtılması ya da bilginin özgürleştirici eğilimlerinin ortaya çıkması durumunda seferber olmaktadır. Diğer bir deyişle, bilgi ile iktidar, birbirlerini dışarıda bırakan şeylerdir. Eğer bilginin iktidarla bir ilişkisi varsa, ya bu bilgi bilimsel değil ya da yanlış veya tahrif edilmiş (yani, dinler mitler, metaforlar veya ideolojiler) demektir.⁵

Bu "bilgisel arındırmacılık (epistemik püritanizm)", bilimsel bilgiyi ideolojiden, kültürden, dilden, önyargıdan

ve tarihsellikten arındırılmış var saymaktadır. Böylece, iktidar ve bilgi ilişkisi yalnızca bir baskı sistematğinde gelişmekte ve hakikate konulmuş bir yasak olarak iktidar güçleri bilginin oluşumunu (formasyonunu) engellemekte ya da en azından tahrif etmektedir. Modern bilimde, bilimsel bilginin, yeni sıfır noktalarından çıktığı öne sürülmekte; bilimin öncesiz, nesnel bir noktadan hareket ettiği düşünülmektedir. Kartezyen (Descartesçi) felsefede "ego cogito (saf zihin)" ile açıklanan bu anlayış, deneycilikte (amprizmde) "tabula rasa" ya dönüşmektedir. Oysa sıfır noktasının tespit edilebilmesi için, bilim insanının kendisinin de içinde yer aldığı tarihsel sürecin dışına çıkması, Tanrı gibi mutlak bir varlığın konumuna yükselmesi ve o gözle bakması gerekmektedir.⁶

Bu bağlamda bilginin özne-nesne arası ilişkilerden doğduğunu söylemek zordur. Bilgi daha çok öznel arası ilişkilerden doğmaktadır. Bilginin öznesi olan insan tarihseldir, diğer bir deyişle sosyal bir varlıktır. Bu nedenle bilgi ve iktidarı birbirinden arındırma ya da birbirine karşıtlık oluşturacak bir ikicilik (düalizm) içine sokma çabası anlamlı değildir. Çünkü sosyal bir varlık olan insanın içinde var olduğu alan, başka deyişle sosyal hayat bir iktidar çatışması arenasıdır.⁷

Kuşkusuz bu durumu en iyi Nietzsche'ye göre, insanın doğası, yani "homo natura", güç ve iktidar tutkusu tarafından belirlenmektedir. Toplum bir sıralandırmalar (hiyerarşiler) evreni olarak, şu ya da bu şekilde bir güç ilişkileri şebekesi, dolayısıyla bir çatışma arenasıdır. Bilgi de bu güçler sıralandırmalarından (hiyerarşisinden) muaf, sıralandırmalar (hiyerarşiler) dışı, sıralandırmalar üstü bir şey değildir.⁸

Yeni sıfır noktaları arayışı içinde olan modern bilim, farkında olmadan bu savı doğrulamaktadır; çünkü, yeni sıfır noktaları arayışı, yeni mutlak hakikatler arayışı da yeni bir cemaat arayışıdır. Eşitsizliğe dayalı toplumsal bir yapıda oluşmuş bilgisel topluluk "epistemik cemaat" yalnızca var olan basamakların (hiyerarşilerin) bir parçası olmakla kalmayacak, kaçınılmaz bir biçimde kendi iç basamaklarını (hiyerarşilerini) ve iktidar merkezlerini de üretecektir. Bu bakımdan bilimin eşitliğe ve özgürlüğe dayalı ilişkiler içinde oluştuğunu düşünmek ya da bilimsel olduğu ileri sürülen bilgilerin böyle bir ortamda var olduğunu söylemek mümkün değildir. Zaten modern anlayışa göre bilim, özgürlük ve eşitlik gibi demokratik değerlere dayanmamaktadır; çünkü eşitlik ve özgürlük olanı değil, olması gerekeni göstermektedir ve bu özellikleriyle onlar "olgu" değil, "değer"dirler. Bilim ise "değerler"e değil, olgulara dayanmaktadır.⁹

3 A.g.e.; s.16-17.

4 H.Arslan; "Bilim, Bilimsel Bilgi ve İktidar", Doğu Batı, 1999 Sayı 7, Ss.56-57.

5 A.g.e.; s.61.

6 A.g.e.; s.61-63.

7 A.g.e.; s.62-64.

8 A.g.e.; s.65-66.

9 A.g.e.; s.67.

Bu bağlamda, iktidar ve bilgi ilişkisinde bilgi, yalnız kullanılmı olan imkânları ile değil, bizatihi güç ilişkilerini içinde barındırdığı, gücü içkinleştirdiği için de iktidar ile birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Olgulara dayalı bilim, gözlem ve deneyi ön plâna çıkarırken, "laboratuvarı" iktidarın yeni merkezi haline getirmekte, görmeye dayalı entelektüel tutumlar iktidar ilişkileri içinde sonuçlanmaktadır.¹⁰

Gözmerkezci (okülersentrik) bilimsel gelenek hegemonyayı da meşrulaştırmıştır. Görmenin hegemonyası olmuş, Foucault'un deyişiyle, gören bakış egemen olan bakış hâline gelmiştir.¹¹ George Orwell'in ünlü eseri 1984'te ifadesini bulan "Büyük birader seni izliyor" (Big brother keeps watching you) deyişi (mottosu) ya da Huxley'nin "Cesur Yeni Dünya" (Brave New World) adlı eserinde tanımlanan toplum yapısı böylesi bir durumu çok açık şekilde betimlemektedir.

Foucault'a göre, bir tarafta bilgi diğer tarafta toplum, bir tarafta bilim diğer tarafta devlet yoktur, yalnızca iç içe geçmiş, "hemhâl" olmuş, bilgi-güç ve iktidar sarmalları (formları) vardır. Bu yüzden bilgi ya da hakikat, iktidar dışında ya da iktidara kapalı bir şey değildir.¹² Foucault'a göre; bilgi ya da hakikat, ne özgür ruhların ödülü, ne programlanmış bir yalnızlığın çocuğu, ne kemale erme yolunda bir inzivanın sonucu ve ne de kendilerini özgürleştirmeyi başaramamış olanların imtiyazıdır. Bilgi ya da hakikat bu dünyada aranması gereken, bu dünyadaki bir şeydir. Bu nedenle, her toplumun her dönemin, her rejimin, her cemaatin bir hakikat rejimi, hakikatle ilgili bir "genel siyaseti" ve kuşkusuz bu siyaseti temsil eden, hakikat sayılan şeyi (yani mutlak, doğru bilgiyi) dile getirmekle yükümlü olanların statüleri vardır.¹³ Dolayısıyla bilgi-iktidar ilişkisi ve bu ilişki sürecinde beliren basamaklar (hiyerarşiler), bilgiyi (hakikati) yönlendirmektedir. Ayrıca, bilgi-iktidar ilişkisinin politik ontolojisi (var oluşu) yalnızca statüler üretmekle yetinmemiştir, etkileşim içinde olduğu sınıfsal yapılar bu ilişkiye özgü bir "politik ekonominin" doğmasına yol açmıştır. Neo-klâsik iktisat anlayışı belki de bu durumun en açık göstergesidir.

Bu açıklamalar bağlamında, aşağıdaki önermeleri kabul etmek yanlış olmasa gerekir:¹⁴

10 A.g.e.;s.72. B.Latour-S. Woolgar; Laboratory Life/The Social Construction of Scientific Life, London, 1979.Latour;"Give Me a Laboratory and I Will Raise the World", Knorr-Cetina K. (Ed.), Science Observed/ Perspectives on the Social Study of Science, London, 1983, s.141-170.

11 Arslan; s.67. M.Foucault; The Birth of the Clinic, London, 1993, s.39.

12 Arslan; s. 69. Foucault; The Will to Truth, London and New York, 1980,s.131.

13 Arslan; s. 69.Foucault; Power/ Knowledge/Selected Interviews and Other Writings(1972-1977), (Ed.) C.Gordon, New York and London, 1980, s. 131-132.

14 Arslan; s.70. Foucault; Power/Knowledge/Selected... s.131-132.

1. "Hakikat-bilgi, bilimsel söylem ve onu üreten kurumlarda merkezleşmektedir.
2. Bilgi sürekli bir ekonomik ve politik teşviğe tâbidir. (Bu durum ekonomik üretim için olduğu kadar, politik güç için de bir iktidar talebi olduğunu gösterir.)
3. Yine bilgi, eğitim ve haberleşme(enformasyon) vasıtasıyla sınırsız bir yayılma ve tüketimin nesnesi olmuştur.
4. Bilgi, birkaç ekonomik-politik aygıtın (ki bunların en önemlileri üniversitelerdir) egemen denetimi altında üretilerek, aktarılmaktadır.
5. En nihayet bilgi, bütünüyle politik tartışmaların ve sosyal çarpışmaların konusudur. Çünkü bilim yalnızca bilimi bilim yapan "rasyonel" iç unsurlarla açıklanamaz. Kısacası bilgi yalnız bir metin (text) değildir. Bilim ve bilimsel bilgi, ancak yer aldığı toplumsal bağlam (kontext) içinde açıklanabilir.

Bu çerçevede, bilginin ve özellikle modern bilimin tarihi, aynı zamanda iktidar mücadelelerinin de tarihi olmakta, üniversiteler iktidarlara bilimsel besleme merkezleri olarak hizmet vermektedirler.

Tarihsel Süreçte Bilgi-İktidar İlişkisi Nasıl Gelişmiştir?

Tarihe baktığımız zaman, iktidarların Asurlulardan beri veri (enformasyon) topladığını ve güçlerini devam ettirmek için bunu şekillendirdiğini görebiliriz. Eski Romalıların, Çin ve Osmanlı imparatorluklarının detaylı kayıt sistemleri tuttıkları, arazi tahrirleri düzenledikleri, nüfus sayımı yaptıkları ortaya çıkarılmıştır.¹⁵ Ancak haber (enformasyon) toplanması ve depolanması aşamasından, sistematik olarak "bilgi" üreten bir toplum modeline geçişin Korolenj Rönesansı ile başladığı söylenebilir. Üniversitelerin Batı Avrupa'da kendini göstermeye başladığı ve üniversite loncalarının aktif bir biçimde politik güç müdahalelerine karıştığı XII. Yüzyıldan itibaren üniversite, iktidar için meşrulaştırma aracı olmuş, danışman ve memurları için fidanlık olarak kullanılmış ve kuşkusuz ihtimal edilemeyecek bir müşteri kitlesi yaratmıştır.¹⁶Üniversiteler ile sanılanın aksine öncelikle kilise değil, lâik iktidarlar ve özellikle krallıklar karşı karşıya gelmiştir. Krallıklar özellikle üniversite loncalarının kontrolünü ellerine geçirmeye ve bilgiyi yönlendirmeye çalışmıştır Örneğin, Paris'te 1299 yılında yaşanan kanlı olaylarda, öğrencilerle krallık kolluk güçleri çatışmış bu kavga esnasında birçok öğrenci krallık çavuşları tarafından öldürülmüştür. Bunun üzerine üniversitenin büyük bir bölümünde greve gidilerek, iki yıl boyunca Paris'te derslerin yapılması

15 Burke; s.118-120.

16 J.Le Goff; Ortaçağda Entelektüeller, İstanbul, 1994,s.94.

engellenmiştir. Benzer olaylar Oxford ya da Bologna'da da yaşanmıştır. Bu aşamada devreye papalık girmiş ve tüm Avrupa'da üniversitenin önemli bir müttefiki hâline gelmiştir. 1231'de Papa IX. Gregorius, ünlü "Pars Scientiarum" fermanıyla Paris Üniversitesine yeni nizamlar vermiş ve bunun üniversitelerin "Magna Carta"sı olduğunu söylenmiştir. Ancak papalığın yapmak istediği de, üniversiteleri laik yargı yetki alanından çıkarırken yerine kilisenin yargı yetkisini getirmektir.¹⁷ Jacques Le Goff, "Ortaçağda Entellektüeller" isimli eserinde, "Papa üniversiteleri yerel denetimden ve iktidarların elinden kurtardıysa da, bunun nedeni onları papalık makamına tabi kılmak, kendi siyasetiyle bütünleştirmek, üniversitelere kendi amaçlarını ve denetimini dayatmaktır." demektedir. Böylelikle, bir süre sonra üniversite mensuplarının kilise içinde yer alan bir lonca durumuna geldiği görülecek, laikliğe koşut bir girişim neticesinde doğmasına karşın, üniversite kurumsal olarak kilise içinde ve Roma'nın yargı denetimine tâbi kalacaktır.¹⁸

Orta Çağ sonrasında, yeni bir toplum modeli, şehirleşen bir Avrupa ve kiliseden bağımsız, farklı bir politika anlayışı oluşmuştur; buna karşın iktidarın, bilgi ve üniversiteler üzerindeki etkisi değişmemiştir. Hatta mutlak monarşilerin doğuşu ve ulus devlete evrimi esnasında, iktidarların bilgi edinme ve bu bilgileri yönlendirme ihtiyacının daha da arttığı görülmektedir. Erken Yeni Çağ hükümetleri bayrakları altında yaşayan toplulukların yaşam biçimlerini öğrenebilmek, salgın ve savaş gibi özgül sorunlara karşı önlem alabilmek ve ulusal orduların yeni teknoloji ile donatılmasını sağlamak için bilgi üzerindeki kontrole daha fazla önem verir hâle gelmişlerdir. Merkezi devletin ortaya çıkışı ile coğrafyanın, sömürgecilik faaliyetleri başlamasıyla da haritacılığın (kartografyanın) akademik bir disiplin hâline geldiği görülecektir. Bu gelişmeler bize, artık hegemonyanın sistemleşmekte olduğunu, devletlerin bir yandan fetih mücadelelerini yürütmek, diğer yandan ele geçirdikleri topraklardaki egemenliklerini pekiştirmek için, evrensel ve bölgesel anlamda sistematik bilgi birikimine yöneldiğini göstermektedir.¹⁹

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, bilgi ve iktidar arasındaki ilişki ya da başka bir deyişle üniversite ile merkezî devlet kurumları arasındaki yakınlaşma, fetih mücadelelerinde ya da savaş dönemlerinde daha belirgin bir hale gelmektedir. Özellikle XIX. yüzyıldan başlayarak, savaşların niteliğinin değişmesi, ulusal orduların kullanılması, cephe gerisi kavramının ortadan kalkması ve mücadelelerin topyekûn-kitlesel bir hâl alması bilimsel disiplinlerin iktidar ile olan etkileşimini açıkça gözler

önüne sermiştir. Carl von Clausewitz'in "Savaş Üzerine" adlı eserinde, savaş politik bir eylem olarak nitelenmesi ve bu olguyu "politik ilişkilerin bir devamı ve politik hedeflerin farklı araçlarla gerçekleştirilmesi" şeklinde yorumlaması,²⁰ bize aslında insanın var olduğu her yerin politik bir arena olarak algılanabileceğini göstermektedir. Böylece barış ve savaş diye algılanan durumların büyük ölçüde yanlısamlardan ibaret olduğu, iktidar mücadelelerinin ve bu mücadelelere içkinleşmiş kavramların (örneğin, bilginin) savaş dönemlerinde daha net bir biçimde gözlenmesine karşın, aslında her zaman var olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla, bilgi ve iktidar arasındaki ilişkilerin savaş dönemlerinde daha açık bir biçimde gözlemlenmesi yanıltıcı olmamalıdır. Nitekim bunun en belirgin örneği, kimi araştırmacıların kuzey-batı yarıkürenin en uzun barış dönemi, kimilerinin ise "soğuk savaş" dönemi diye yorumladıkları 1945 sonrası yıllardır. Bu dönem bilgi ve iktidar ilişkilerinin, özellikle ABD'de üniversite ve devlet yakınlaşmasının, ilk defa bu kadar kurumsallaştığı, iktidarın bilgiye ilk defa bu kadar net olarak müdahale ettiği ve böylece bilgi-iktidar dayanışmasının ilk defa bu kadar açık bir model olarak sunulduğu yıllar olacaktır.

Bilgi-İktidar İlişkisinin Kurumsallaşması: Soğuk Savaş ve Üniversite

Birinci Dünya Savaşı esnasında devlet ve bilim insanları arasında kurulan organik bağlar şaşırtıcı değildir. Bu bağlar, tıpkı Yakın Çağ'ın diğer savaşlarında olduğu gibi, hem taktik bir ilişkinin ötesine geçmeyi başaramamış hem de dar kapsamlı ve kısa süreli ilişkiler olarak kalmıştır. Bununla birlikte İkinci Dünya Savaşı, Manhattan projesi (atom bombası yapımı) gibi önemli çalışmalarla, farklı bir ilişki sistematiğini başlatmaya adaydır. Nitekim, İkinci Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş dönemi, üniversitelerin yapılarını ve akademik disiplinlerin içeriğini yeniden şekillendirecektir. Böylece fen ve sosyal bilimlerdeki araştırmalar dönüştürülecek, politika kuramcılarınca liberal demokrasi yeniden tanımlanacak ve gücün tüm dünyada kullanılmasının verdiği entelektüel kibir akademik hayatı saracaktır.²¹ Ayrıca hem maddî katkıları ile hem de yarattığı ideolojik atmosferiyle soğuk savaş, en azından ABD'de, akademinin görülmemiş ölçüde büyümesine neden olacaktır. Bu bağlamda, olağanüstü miktardaki kamusal para, girişimci profesörler kanalıyla üniversitelere akıtılacak, soğuk savaş bir yandan bir meslek erbabı olarak akademisyenlere kendi kurumlarındaki güç mücadelesinde etkili bir silah verirken, diğer

17 A. g. e.; s. 96-99.

18 A. g. e.; s. 99.

19 Burke, s. 125-135

20 C. Clausewitz; Savaş Üzerine, Çev. Ş. Yalçın, İstanbul, 1997, s. 53.

21 D. Montgomery; "Bombaların Gölgesindeki Refah", (Ed.) N. Chomsky, Soğuk Savaş ve Üniversite, Çev. M. Ceylan, İstanbul, 1998, s. 12.

yandan onların çalışma koşulları üzerinde de olağan dışı bir kontrol sağlayacaktır. Böylelikle bilimsel araştırma, bir devlet girişimi hâline gelecek, üniversiteler ordunun eğitim aygıtına eklenecektir.²²

Zaten, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yenilik yapmak, giderek daha yüksek bir bilimsel ve teknolojik uzmanlığı ve son derece pahalı sermaye yatırımı gerektiren araştırma-geliştirme (AR-GE) faaliyetlerini gerektiren bir hâle gelmeye başlamıştır. Böyle yatırım programlarını ise ancak çok büyük şirketler gerçekleştirebilecek durumdadır. Ancak şirketlerin elindeki kaynaklar bu iş için yeterli olsa dahi, kapitalizmin olağan karmaşası ve rekabetçi düzenekleri (mekanizmaları) yatırımların gerçekleşmesini önlemektedir. Ayrıca AR-GE faaliyeti başarı kazansa bile, on yıl ya da daha uzun süreler getirisi olamayacak bu projeler, özel sektör tarafından üstlenilmek istenmemektedir. Bu şartlar altında üniversiteler kullanılarak araştırmalar ve teknik eğitim toplumsallaştırılacak, üniversiteler ve laboratuvarlar üzerinden, devlet maliyetleri üstlenecektir. Diğer bir deyişle, XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üniversiteler üzerinde artan devlet desteği ile patronaj ilişkileri daha da yoğunlaşacaktır.²³

ABD’de İkinci Dünya Savaşı öncesinde devletin yüksek eğitim kurumlarındaki araştırmalara verdiği destek, bağışlarla yürüyen üniversitelere eyaletlerin verdiği yardımlar ve devletin üniversite sistemine entegre olan zirai deney istasyonlarının tarımsal araştırmalar için federal ve eyalet fonlarını kullanılmasından ibaret kalmıştır.

Büyük bilimsel projeler veya ulusal hedeflere hizmet eden AR-GE çalışmalarında üniversitelere büyük bir rol verecek düzeyde merkezileşmiş bir devlet desteği yoktur. Ancak atom bombası bu anlayışı kökünden değiştirmiştir. Devletin kontrolü ve desteği altındaki bir tek projenin bu muazzam başarısı, hem akademisyenlerin hem de politik plânlamacıların anlayışına büyük etki yapmıştır. Olay sadece merkezî olarak plânlanmış ve paraca desteklenmiş bilimsel bir projenin işe yaramış olması değildir; bu proje ile bilimin farklı dalları birbirine kenetlenmiştir. Akademi açısından en önemli olan yanı ise bu projenin tümüyle üniversitelerden gelmiş bilim insanlarının çabalarına bağlı kalınarak gerçekleşmesidir.²⁴

Bu ilk ivme doğal bilimlere ilişkin bir projenin başarısı ile sağlansa da, Chomsky’e göre, doğal bilimciler hükümetle ortak çalışmalarına karşın daha özerk kalabilmiş, oysa sosyal bilimlerde durum bambaşka bir biçimde gelişmiştir. Örneğin; Masachusettes Instute of

Teknology (MIT) deki Siyaset Bilimi Bölümü CIA tarafından kurulduktan sonra, 1950’ler ve 1960’ların ortalarına kadar bu bölüm, kapalı ve gizli seminerleri olan yerleşkedeki (kampüsteki) tek bölüm olarak durumunu gizlemeye gerek dahi duymamıştır. Vietnam Savaşı esnasında Saigon’da bir villâ bulundurarak orduya aktif desteğini sürdürmüş, doktora öğrencileri burada tezleri için pasifleştirme projeleri üzerinde çalışmalar ve buna benzer şeyler yapmıştır. Bölümün “bu çerçevede politik davranışları şekillendirmede ve belki de öğretim üyelerini ve öğrencileri seçmede devletle sağlam ilişkileri olduğu konusunda hiçbir tereddüt yoktur.”²⁵ Bu çerçevede, en azından MIT örneğinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD’de devlet-üniversite, iktidar-bilgi ilişkisi oldukça yoğun bir biçimde yaşanmıştır.

Nitekim MIT’in 1969’daki bütçesi incelendiğinde (ki Chomsky’e göre bu gizli bir şey değildir) yıllık bütçesi olan 200 milyon doların yarısının MIT’teki büyük askeri laboratuvarlara, Lincoln Laboratuvarları’na ve Teçhisat Laboratuvarı’na gittiği; ayrıca bütçesinin kalan diğer yarısının yüzde 90’ının da Pentagon’dan geldiği görülmektedir.²⁶ Ancak 1970’ler ile birlikte ABD’de, devletin sağladığı para desteğinden (finansmandan), şirketlerin sağladığı para desteğine geçilmesi, gizliliği artırmış ve bu tür verilere ulaşmak daha zorlaşmıştır. Bununla beraber devlet desteğinin bu kadar yoğun bir biçimde olmasa da hâlen devam ettiği açıktır. Yapılan şey, önce devletin henüz pazar şartları oluşmamış ürün ve alanları, özellikle temel bilimleri kamu parasıyla desteklemesi, daha sonra buradaki destek ve patronajını şirketlere devretmesidir. Dolayısıyla bugün bilgi-iktidar ilişkisindeki saç ayağının birini üniversiteler, diğerini devlet oluştururken, üçüncüsünü büyük (çok uluslu) şirketler oluşturmaktadır. Chomsky’e göre, 1940’ların sonundan itibaren, Pentagon Amerika’nın sanayi politikasının örtüsü olmuştur. 1960’lar boyunca elektronik ile ilgili araştırmaların yaklaşık yüzde 85’i Pentagon, NASA, Enerji Bakanlığı v.s. tarafından paraca desteklenmiştir. Temel bilimleri desteklerken Pentagon’un beklentisi, eninde sonunda bu çalışmalardan bir şeyler çıkacağı ve bunun da özel bir güç açısından yararlı olacağıdır. Chomsky’e göre, Amerikan ekonomisinde o zamanlar ve şimdi destekleme (sübvansiyon) almamış bir sektör bulmak çok zordur ve devlet ile özel sektör arasındaki simbiyotik (ortak yaşamsal/bağıl işlevsel) ilişki üniversiteler ve bilimsel disiplinler üzerinde de devam etmiştir.²⁷

22 R.C. Lewontin; “Soğuk Savaş ve Akademinin Dönüşümü”, (Ed.) N.Chomsky Soğuk Savaş ve Üniversite, Çev. M. Ceylan, İstanbul, 1998, s.36-37.

23 A.g.e.; s.40-42.

24 A.g.e.; s.44-45.

25 N.Chomsky; “Soğuk Savaş ve Üniversite”, (Ed.) N. Chomsky Soğuk Savaş ve Üniversite, Çev. M.Ceylan, İstanbul, 1988, s.195-196.

26 A.g.e.; s.196

27 A.g.e.; s.197.

BİLGİ, İKTİDAR VE ÜNİVERSİTE

Bu bağlamda “Truva Projesi” pek çok açıdan, bilgi-iktidar ilişkisinin gerçekte ne şekilde geliştiğini ve devlet-üniversite iş birliğine nasıl dönüştüğünü bize göstermektedir. Çünkü Truva projesi, sosyal bilimler ile doğa bilimlerini yalnızca kullandıkları araştırma yöntemleri açısından değil, Amerikan çıkarlarına tüm dünyada hizmet etmeye yapabilecekleri gizli (potansiyel) katkılar açısından da ilişkilendirmeyi amaçlayan savaş sonrası çabalardan biridir. Şubat 1951’de Dışişleri bakanına sunulan Truva projesinin nihaî raporunda, projenin amacı, soğuk savaşın askerî olmayan boyutlarındaki mücadele için gerekli entelektüel desteğin sağlanması olarak tanımlanmıştır. Aynı derecede önemli olan bir nokta da; Truva projesinin, Amerikalı akademisyenler ile dış ilişkiler ve istihbarat bürokrasisi arasında kalıcı ilişkiler kurmaya katkıda bulunmayı amaçlamasıdır. Rapora göre, özellikle sosyal bilimciler ve tarihçilerin, katkısı sağlanarak özgürlük, demokrasi ve Amerikan yaşam biçimi gibi değerlerin savaş sonrası dünyada varlığını sürdürmesi sağlanacaktır.²⁸

Truva projesi çerçevesinde hazırlanan rapor, ilk aşamada radyo frekanslarının kullanılması ile Amerika’nın Sesi radyosunun nasıl etkin bir propaganda aygıtına dönüştürülebileceğini irdelemekte, daha sonra bu faaliyetlerin sahası içinde kalan hedef kitleleri (ki düşman-ve hata yabancı-ulusal, etnik ve sosyal gruplarla sınırlı değildi) ele almaktadır. Sosyal bilimcilerden oluşan bir ekip, sorunu Sovyetler Birliği, Avrupa, Çin vs. şeklinde ayırmakta, bu bölgeler hakkında kesin bir yargıya varmadan önce, acilen daha ileri düzeyde bölge araştırmalarının yapılması gereği vurgulanmaktadır. Ancak yine de kimi konularda kesin yorumlar yapılmaktan da geri durulmamaktadır. Örneğin, raporun bir yerinde, Avrupa ülkelerinin etkili bir güç olarak ABD’nin yanına çekilmesinden bahsedilirken Avrupa ülkelerinde yapılması gereken reformlara değinilmekte, “Adenauer’ları veya Gasperi’leri desteklemeyi önermemiz durumunda, onlara mali ve sosyal reformlar yapmaları için baskı uygulamalıyız. Eğer bunu yapmazlarsa, yapacak politikacılar bulmalıyız.” denmektedir. Ayrıca raporun Asya ile ilgili bölümünde, daha fazla bölgesel araştırma yapılması çağrısında bulunulmakta, Asya’daki “ekonomik, sosyal, psikolojik ve teknik sorunlarla ilgili araştırmalar yapmak üzere üniversitelerin desteği altındaki (sponsorluğundaki) enstitülere ve programlara” çağrılar yapılmaktadır.²⁹

Truva projesi neticesinde ortaya çıkan ana raporun eklerinden birinde ise, bundan böyle ABD’de sıkça rast-

lanacak olan bu yeni iş birliğinin nasıl bir model hâline getirileceği konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Buna göre, siyasî savaş araştırmalarına üniversitelerin de yardımcı olabileceği, üniversite yerleşkelerinde (kampüslerinde) yeni tür araştırma enstitülerinin kurulabileceği ve üniversite personelinin ya yarım gün (part-time) ya da yer değiştirme (rotasyon) usulü bu merkezlerde görev yaparak resmî araştırmalara katkı yapabileceği belirtilmektedir.³⁰ Nitekim bu ve benzeri öneriler sonunda etkili olacaktır. Bu kapsamda Ocak 1952’de MIT’te bir “Uluslararası Araştırmalar Merkezi” (CENIS) kurulacak ve bu merkez Ford Vakfı ve CIA tarafından para desteği sağlanarak (finanse edilerek) “akademik araştırmalar, kamu politikası sorunları alanına taşınacaktır.” Ayrıca, CENIS diğer üniversiteler içindeki benzer programlar için de bir model oluşturacak, pek çok Amerikan üniversitesinde “bölge araştırmaları” ya da “karşılaştırmalı politika” adında yeni disiplinlerin ortaya çıkmasına yol açacaktır.³¹

Aslında ABD’ye baktığımızda daha Truva projesinden önce, İkinci Dünya Savaşı’ndan hemen sonra, üniversiteler ve yönetici seçkinler arasında çarpıcı ilişkilerin kurulduğu görülmektedir. Özellikle “bölge araştırmaları” söz konusu olduğunda, ilk bölge araştırmaları merkezinin Stratejik Hizmetler Dairesinde (OSS ya da yeni adıyla CIA) oluşturulması, bu anlamda akademinin tuhaf gerçeklerinden biridir.³² 1943’te OSS’in Sovyet Şubesinin Columbia Üniversitesine nakledilmesi, ardından Carnegie Corporation’un 1947’de Rusya Araştırmaları Merkezinin kurulması için Harvard’a 740.000 dolar bağışta bulunması bu tür iş birliklerini arttırmıştır. Nitekim çok geçmeden Ford Vakfı daha büyük bir para ayırarak 1953-1966 döneminde bölge ve dil araştırmaları için 34 üniversiteye toplam 270 milyon dolar verecektir. Diamond’a göre, özellikle Harvard Rusya Araştırmaları Merkezi, CIA, FBI ve diğer istihbarat kuruluşları ile derin bir ilişki içinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Birçok vakıf (Carnegie, Rockefeller, Ford) projeleri paraca desteklemek ve bazı durumlarda da CIA yardımlarını aklamak için devlet ve Merkezle birlikte çalışmıştır. Foucault’un deyişiyle, gücün “kılcal damarlara” dönüştüğü bu lokal noktalarda (üniversiteler ya da bu tür merkezlerde) çok sayıda ünlü bilim insanının da çalışmalarına destek verdiği görülmektedir. Örneğin toplum bilminde (sosyolojide) Talcott Parsons CIA des-

30 A.g.e.; s.55-56.

31 A.g.e.;s. 57.

32 B.Cummings; “Sınır Kayması: Soğuk Savaş Dönemi ve Sonrasında Bölge Araştırmaları ve Uluslararası Araştırmalar”, (Ed.) C.Simpson, Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu, Çev. M.Ceylan, İstanbul, 2000,s.170. S.Diamond; Compromised Campus: The Collaboration of Universities with the Intelligence Community, New York, 1992, s.10.

28 A. Needell; “ Truva Projesi ve Sosyal Bilimlerin Soğuk Savaş Tarafından İlhamı”, (Ed.) C. Simpson Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu, Çev. M. Ceylan, İstanbul, 2000, S. 41-42.

29 A.g.e.;s. 52-53

tekli araştırmalara bizzat katılan önemli isimlerdendir. Parsons yanında insanbilimci(antropolog) Clyde Kluckhohn, Harvard Rektörü James B. Conant, ünlü Rusya araştırmaları uzmanı ve 1950'lerde Amerika Siyaset Bilimleri Derneğinin başkanlığını yapan Philip Mosely bu çalışmalara destek veren diğer önemli isimleri oluşturmaktadır. Aslında liste daha da uzatılabilir, çünkü bu faaliyetler Harvard ile sınırlı kalmamıştır. Zaten Harvard'ın Rusya Araştırmaları Merkezi, bu tür istihbarat bağlantıları ve hükümet müdahalelerinin cereyan tek yer olmuş olsa, bu bir istisna sayılıp ihmal edilebilirdi. Ancak bu durum ülkedeki tüm bölgesel programlar için bir örnek (model) oluşturmuştur. Örneğin, Mosely, bu dönemde yani Amerika'daki bölge araştırma merkezlerinin gelişim yılları boyunca, Ford Vakfının da merkezi yöneticilerinden biri olmuştur. Vakfın, CIA ile birlikte araştırma desteği vereceği çalışmaların belirlenmesinde Mosely aktif olarak görev almıştır. Destek verilen çalışmalara ve isimlere bakıldığında bunların daha sonraları "modernleşme çalışmaları" ve "karşılaştırmalı politika" alanında yayımlanan en önemli çalışmalar ve uzmanlar olduğu anlaşılabacaktır.³³

Christopher Simpson'un gizliliği kaldırılan belgeler üzerinde yaptığı araştırmaya göre, vakıflar, üniversiteler ve devlet istihbarat kuruluşlarının bu iç içeliği, sosyal bilimlerin tamamına yayılmıştır. Uzun yıllar, devletin parası (ki böyle olduğu kamuoyu önünde her zaman itiraf edilmemektedir.) Paul Lazarsfeld'in Columbia Üniversitesindeki Uygulamalı Toplumsal Araştırmalar Bürosuna, Hadley Cantril' in Princeton'daki Uluslararası Sosyal Programlar Enstitüsüne, Ithiel'de Sola Pool'un MIT'teki CENIS programına akitilmiştir. Söz konusu kamu kaynakları bu ve benzeri kurumların yıllık bütçelerinin %75'inden fazlasını oluşturmuş, 1952'deki resmî araştırmalar, o zaman için sosyal bilimlere verildiği bildirilen kamu fonlarının %96'sının ABD ordusundan geldiğini göstermiştir.³⁴

Truva projesi ve ardından büyük üniversitelerde kurulan Pentagon-CIA destekli araştırma enstitüleri, hızla ABD' nin ulusal ve uluslararası çıkarlarının ihtiyaç duyduğu bilgi "üretimine" başlayacaklardır. Bu çalışmalar esnasında ortaya çıktığı üzere bilim insanları da en az bürokratlar kadar bu araştırmaların içinde bulunmaya heveslidirler. Bilim insanlarının bu kadar istekli olmalarının altında yatan sebep, öncelikle kamu fonlarının araştırmalar esnasında cömertçe dağıtılmasıdır. Bu tür bir gelir, akademik hayatta pek çok bilim insanı için oldukça rahatlatıcı olmaktadır. Ayrıca bu araştırmalar esnasında yazdıkları kitaplar ve makaleler, bu kesim için bilimsel bir şöhretin kapılarını da açmaktadır. Yazı-

ları "kolayca" en ünlü dergilerde basılabilmekte, fikirleri sık sık kamuoyunun önüne getirilmektedir. Ülkedeki şöhretli ve "nesnel-hakemli" dergiler, devlet desteğini almış bu çalışmaları basmak için birbirleriyle yarışmaktadırlar. Bu kuşağın zamanla sosyal bilimlerdeki en ünlü isimleri içinden çıkaracağı, örneğin, Huntington gibi ünlü politik bilimcileri ve onların tezlerini gündeme taşıdığı görülecektir.

Ancak bu projelerin bir kısmında, ciddi fiyaskolar da yaşanmıştır. Bunlardan en ünlüsü Camelot projesidir. Camelot projesi, 1963 'te Savunma Bakanlığının desteğiyle gerçekleştirilen ve üçüncü dünya devrimi ve kalkınmasını öngörme ve kontrol etmede davranış bilimleri uzmanlarını kullanan büyük bir projedir. Camelot, aynı zamanda psikolojinin kamuoyu önündeki yükselişini de belgelemektedir. Bu bağlamda, 1945 ile 1960'ların ortaları arasında Amerikan ordusu, ülkenin psikolojik araştırmalarının kesinlikle en büyük destekleyicisi olmuştur. Psikolojik ve davranışsal bilgi birikimini doğrudan dış politika ve askerî eylem diline tercüme etme amaçlı büyük bir çaba olarak Camelot, dünyanın gelişmekte olan ülkelerindeki toplumsal değişimin politik açıdan önemli boyutlarını öngörmeyi ve etkileme imkânını sağlayacak genel bir sosyal sistem modelinin mümkün olup olmayacağını araştırmıştır. Ancak üçüncü dünya ülkelerinin "kültürel mühendisliği"nde "paramiliter" psikoloji için büyük bir rol oynaması beklenen bu projenin Şili' deki ayağı deşifre edildiğinde, projenin "Ulusal Bilim Vakfı (NSF)" tarafından değil, ABD Savunma Bakanlığına bağlı "Özel Operasyonlar Araştırma Teşkilâtı (SORO)" tarafından paraca desteklendiği ortaya çıkacaktır. Bunun üzerine Şili Senatosu özel bir oturumda bu faaliyeti kınayacak ve projeyi bilim maskesi takmış bir "Yankee casusluk plânı" olarak değerlendirecektir. Şili'deki bu gelişmeler ve projenin ifşa olmasıyla Washington'a yağın protestolar ile aleyhte yazılar nedeniyle, Savunma Bakanı McNamara 8 Temmuz 1965'te projeyi iptal edecektir. Bununla beraber, skandal Savunma Bakanlığının benzer projelere yaptığı para desteğinde hiçbir azalmaya yol açmamıştır. Şili'deki skandalın patlak vermesinden yaklaşık iki hafta sonra Brezilya'da benzer bir proje açığa çıkarılmıştır. Ve çok geçmeden Kolombiya'da (Simpatico projesi) ve Peru'da (Görev Operasyonu) adı altında yeni projeler Savunma Bakanlığı tarafından yürürlüğe konmuştur.³⁵ Ancak daha ilginç olanı, Camelot'un iptalinden neredeyse on yıl sonra, 1973 yılında, sosyalist eğilimli Salvador Allende Hükûmetine karşı CIA'nın desteklediği gizli darbeye Camelot'un izlerinin görülmesidir.³⁶

35 E.Herman; "Camelot Projesi ve Soğuk Savaş Döneminde Psikolojinin Macerası", (Ed.) C. Simpson, Üniversiteler ve Amerikan İmparatorluğu, Çev. M.Ceylan, İstanbul, 2000, s. 117-132.

36 A.g.e.; s.134.

33 Cumings; s. 170-175.

34 A.g.e.; s.176.

1921 TEŞKİTAT-I ESASİYE KANUNU

Bu gelişmeler yanında üzerinde özellikle durulması gereken bir husus da, yürürlüğe konan bu projelerin ve alan araştırmalarının daha sonraki yıllarda ABD’de çalışacak yeni akademik kuşağın oluşumuna yaptığı etkidir. Çünkü söz konusu çalışmaların pek çoğunda üniversite öğrencileri de direkt olarak kullanılmıştır. Üçüncü dünya ülkelerinde geleneksel iletişim araçlarının (radyo, gazete, TV vs.) çoğu engellendiği ya da teknik yetersizliklerden bulunmadığı için, geriye sadece “yüz yüze iletişim” imkânı kalmıştır. Bu çerçevede, hayatlarının iki ilâ dört yılını bu ülkelerin halklarıyla yakın şahsî temas içinde geçirmeye istekli ve buna muktedir bir Amerikan gençleri grubunun yaratılmasına çalışılmıştır.³⁷ Kennedy-Johnson yıllarında hızlı bir büyüme kaydeden bu üniversiteli gençlik grupları, “Barış Gönüllüleri” adı altında dünyanın çeşitli bölgelerinde ABD adına hizmet vereceklerdir. 1960’larda ülkelere geri dönen “Barış Gönüllüleri”nden çoğu, ilgili lisansüstü alan araştırmaları programlarına devam etmişler ve akademik kariyer yapmışlardır. Ancak ilginçtir, bu kişilerin tutumları ilk gençlik yıllarındakine göre büyük oranda farklılaşmış, ABD’den üçüncü ülkelere uzanan iktidar-meşruiyet ilişkilerini, tersinden yorumlamaya başlamışlardır. Wallerstein’in “Soğuk Savaş Dönemi Alan Araştırmalarının Öngörülmemeyen Sonuçları” adlı makalesinde belirttiği bu durum, pratikte bu grupların 1968’deki üniversite isyanlarında binaları ilk işgal eden gruplar olmasına yol açacaktır.³⁸

1990’lara geldiğinde, ABD’de ve uluslararası sistemin etkin güç merkezlerinde, iktidar ve bilginin iç içeliği hâlen geçerliliğini korumaktadır. Özellikle bilgi teknolojisindeki hızlı değişim ve bilgisayar (internet) ortamının yarattığı sanallıklar (virtual reality), çok daha gerçeğe yakın ve etkileyici boyutlara ulaşmıştır. Ayrıca bugün de, devletin eğitim ve bilgiye ihtiyacı olduğunu savunan, istihbarat işlevini ön plâna geçirmeye karar veren ve burs alanların karşılık olarak devletin ulusal güvenlik kuruluşlarıyla ortak çalışmalar yürütmesini düşünen önemli bir kesim vardır. ABD’de 1992 yılında çıkartılmış olan “Ulusal Güvenlik Eğitimi Yasası (NSEA)” ile üniversitelere yeni burslar için fon ayrılması ve “ulusal güvenlik görevleri olan Amerikan bakanlık ve kuruluşlarında çalışmak için çok yoğun bir başvuru yaratılması” amaçlanmaktadır.³⁹ Yasanın 3’üncü maddesinde açıkça yer alan bu husus, bir anlamda üniversitelerden, özellikle lisansüstü-doktora düzeylerinde eleman devşirilmesini kolaylaştırmakta, bu tür kadrolaşma girişimlerinin önünü açmaktadır. Bu yasaya ek

olarak ABD’deki düşünce kuruluşları (think-thanks) ile uluslararası şirketler arasında çok uzun yıllara dayanan bir işbirliği olduğu düşünüldüğünde, bilginin kurgulanması konusunda ele aldığımız üçlü saç ayağının (devlet-üniversite-özel sektör) bir kez daha karşımıza çıktığını görebiliriz. Böylece “güç” ve “paranın” önce konularını bulduklarını, daha sonra bilimsel araştırma alanlarını (yani bilgiyi) şekillendirdiklerini söyleyebiliriz.

Sonuç

Sonuç olarak, bilgi ve iktidar ya da devlet ve üniversite arasındaki etkileşim, sosyal, ekonomik ve politik hayatta oldukça belirleyici olabilmektedir. Bu varsayım, bize entelektüelin politik bir işlevi(hatta kendini bağlı saydığı iktidara sorumluluğu) olduğunu hatırlatmaktadır. Çünkü, gerçek dünya yalnızca olgulardan oluşmamakta, hatta Nietzsche’ye göre olgular zaten hiç var olmamaktadır. Mutlak hakikatler birer yanılsamadan ibaret kaldığında, zayıf gözlemler temelinde kurguladığımız sabiteler, sıralı (hiyerarşik) güç ilişkilerinden bağımsız ortaya çıkamamaktadır. Hakikatin yoruma bağlı ve birden çok olduğu bir dünyada bilgi, ancak onu oluşturabilecek kudrete sahip olanlar tarafından belirlenmektedir. Bu belirlenişin “süzgeçten geçmiş(rafine)” ya da çok açık ve katı görünüm kazanması, bilginin güç karşısındaki duyarlılığını zayıflatmamaktadır. Bilginin böylesine esnek, değer yüklü ve yorumlanabilir oluşu bizce aydınların hem kendi konumlanışını yeniden düşünmesini hem de nesnel bilgi kavramının ne ölçüde geçerli olduğunu sorgulamasını gerektirmektedir. Uluslararası sistemin merkezinde bulunan gelişmiş devletlerde biçimlendirilen bilgi zincirlerine asılıp kalmanın, buradan aktarılan bilgiyi koşulsuz olarak kabullenmenin toplumumuza faydası olduğunu söylemek zordur. Genelde bilimin ve özellikle sosyal bilimlerin sürprizlere açık yapısı, modeller ya da kuramların ancak temellendikleri vakalar (case) çerçevesinde anlamlı olduklarını kabul etmemizi, ulusumuzu ilgilendiren olaylarda kendi bilgi ağımızı oluşturmamız gereğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, küresel anlamda iddialı olmasa da, kendi bölgesinde büyük güç olmaya aday görülen Türkiye’nin hâlen bir Ermeni, Helen ya da İbrani Araştırma Enstitüsüne sahip olmayışı, üniversitelerimizde yabancı dil öğretiminin büyük oranda İngilizceye bağlanması, Rusya, Kafkaslar, Balkanlar veya Orta Doğu’da alan araştırmalarının devlet eliyle ya da özel sektör kuruluşlarınca kurulacak vakıflar aracılığıyla desteklenmemesi anlaşılır değildir. Bugün dünyanın saygın ve güçlü devletlerinin bilim adına izledikleri yol, yalnızca aydınlanma devriminin parlak, rasyonel ve görünür olguları üzerinden değil, aynı zamanda “ilkel” diye nitelene, etnik, dinsel metaforlarla yoğrulmuş, çıplak güç mücadeleleriyle biçimlenmektedir.

37 Needell: s. 52-53.

38 I. Wallerstein; “Soğuk Savaş Dönemi Alan Araştırmalarının Öngörülmemeyen Sonuçları”, (Ed.) N.Chomsky, Soğuk Savaş ve Üniversite, Çev. M.Ceylan, İstanbul, 1998, s. 240.

39 Cumings; s. 178-182.

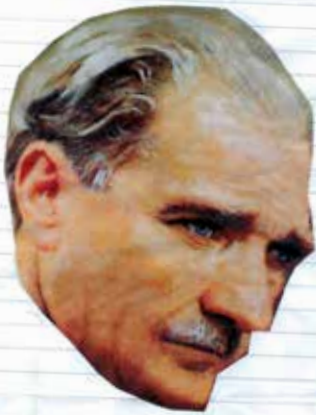

Atatürk Mektup

Sevgili Atam:

Seni çok özledik her 29 Ekimde şen-
lerle anıyoruz. Senin üstün zekânla
düşmanlarımızı yurdumuzdan kurtardın.
Bir çok yenilikler yaptın. Biz seni
unutmuşuz ve unutturmuşuz.

Bir gün anıtkabine gelip seni
ziyaret etmek istiyorum. Kol bıcaksın.
Bu vatan bize emniyet sen rahat uyu.

Bu benim
Anlam

ATATÜRK Mektup

Sevgili Atatürk,

Ne yazacağımı bilemiyorum, acı çekerken millerini
düşünen birisine, ülkesi yok olurken mücadele verene,
Ne görmek istersiniz bilemiyorum, geçmiş ile övünmek mi,
yoksa geleceği nasıl değiştirdiğini mi? sadece tatmin
edebilirim, ne duyulmak istediğini. Bu yüzden sadece
benim içimden gelenleri söyleyebilirim size. İlk olarak size
teşekkür etmeliyim, adaleti ve eşitliği sağladığınız
için. Eğer her hangi birisi olsaydı, padişahın emrine bek-
lerdi. Ama siz herhangi birisi gibi değil, siz milleti düşün-
en birisi gibi davranıyorsunuz ve düşmanla savastınız. Akılcısı
size hayatımı, evimi, bilgimi, hatta bu satırları yazabilme-
ni borçluyum. Okula gidebiliyorum, dışarıda rahatça gezebiliyorum.
Cinayet ağırmıyordun, son buldu ve diğer bütün acı veren
şeyleri. İşte ben bütün hepsini size borçluyum bunları.

Diğer yandan birde ektiğiniz ağacın meyveleri
var. Her ağacın en az bir çirkin elması vardır. Bu millet-
tede bazıları çok sıkıcı olaylar yaşanır ama en
azından emanetiniz emir ellerde. Bizim gibi çocuklar
varken egemenliğimizi kimse alamaz. Akılcısı duyulmak ist-
edikleriniz bunları biliyorum, ama en azından kişi
verebiliyorum.

Sevgiler, Türk çocuğu

Adn Karataş 6/F

Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk'ün en büyük ideali, Milletini tam bağımsız, özgür
ve ileri uygarlıklar düzeyine ulaştırmaktır. Onun diğer bir amacı
tüm ulularla barış içinde yaşamaktır. Türk Milletinin özgürleş-
mesi için önüne çıkan tüm engelleri aşmıştır. Atatürk Türk mil-
letinin tarihini inceleyip, milletinin özelliklerini çok iyi analiz etmiştir.
Böylece Türk milletinin en zor zamanlarında bile kapandı olabileceğine
inanmıştır. Bir işi yapmaya karar verdiği zaman ısrarla o konuyu
çalışmış ve asla pes etmemiştir.

Atatürk döneminde bulduğu felaketlere karşı çok çareler
aramıştır. Onun göre, gâyesi barış olmayan bir savaş çıkarttır. Mil-
leti uğruna gece gündüz çalışmış en zor zamanlarında bile milletle ba-
rabir zorlukların üstesinden gelmiştir. Her zaman "Türk milleti başını
demeyiz. Hem aklımızda hem de dünya üzerinde bir çok alkede
candir. Geçmiş liderlerden biridir. O elinde olan tüm güçleriyle
imkansız kabul edilen mümkün kılınmış hâlede canlanmıştır. Bu-
dığımız bir insanıdır. Onun devrinde ve yaşadığı koşullarda başa-
diklerini başarmak oldukça zordur. Ancak sahip olduğu eşsiz lider-
lik ile askerlik becerilerini birleştirerek imkansız olanı başarmıştır.
Günümüzde de bizlere düzenli okuma alışkanlıklarına sahip çıkarak dünya
onun fikirlerini ve ilkelerini takip etmektedir. Mustafa Kemal
Atatürk ölümüne bir insandır ve Türk geleceğine gösterdiği guidance
ilkelerini doğrultusunda ilerlemeliyiz.

Atatürk'ün anak birilerine yaklaşıp, birbirimizle
ve özgürlüğün içinde anlamaya çalışarak fikir olabilmek.
Gençlik olarak bize düzenli okuma alışkanlıklarını
bir başla Atatürk'e inanmak, onu sevmek, onun fikirlerini
benimsemektir.

418 Melis Yel
Sabirya Doga

Sevgili Atam

Özellikle mektup için yazıyorum, kendim dekinden çok iyi ifade edenim.
Duyulmuş birisi çok iyi dile getirebilen biridir. Onun için birisi
gösterimi istiyorsanız, kendim her bir soruya cevaplaştığım zamanda, düşünce-
lerimde. Sen varısın, senin ilkelin ve fikirlerin var. Tam sekinde yıl önce
bir 10 Kasım sabah saat dokuzu bir gece göz kapalıyken ağır ağır
birbirini karıştıran arada kollarını ölmeye başladı, bacakları tutmaya başladı, içinde
göz yaşlarını bıraktı. Etiler sosuyleti baktı dünya bu etek uykusu için
veda ediyordu. Evet, o nazik vıcıkından ormandan ayrıldı. Onun fikirlerini,
ilkelerini, değerlerini ve en önemli bile biriktiren en büyük millet cumhuriyet
burada kaldı ve hiçbir ebedi karnata içine düşmüştük sonsuza dek
parlayacaktır. Beni düşündüğün için sana teşekkür ediyordum, iyi uykular.

Onur Karataş

06/12/2021

Sevgili Atatürk,

Ben, Özel Arı İlkokuluna gidiyorum. İkinci sınıf öğrencisiyim ve 7 yaşındayım. Okulumuzda iyi ki Doğan Atırcık'ım projesi yaparak seni daha iyi tanımak istiyoruz. Atırcık, sen olmasaydın kızlar okullara gidemezlerdi. Biliyor musun? Çocuklara bayram ilan eden tek liderisin. Sen olmasaydın cumhuriyeti kimsi kuracaktı? Sen olmasaydın Atatürk Orman Çiftliği kupkuru bir yer olarak kalacaktı. Sen olmasaydın ülkem ne yapardı? Biliyorum artık aramızda değilsin ama kalbimizdesin. Sen, ülkemizin kahramanı oldun. Senin anılarını okuyorum ve mutlu oluyorum. Ben de çok kitap okuyorum, aynı senin gibi Atatürk. Sen hayran ve doğa dostu bir liderisin. Ben de hayvanları ve doğayı çok seviyorum. Sana söz veriyorum Atatürk, büyüğünce öğretmen olacağım. Senin izninde çocuklar yetiştireceğim. Keşke beni de ziyaret edebilseydin...

Derin ÇAKIR

217

Sevgili Atatürk'üm.

Bugün ilk dersim matematiğin en sevdiğim dersi
Sevgili Atalık sen ne büyük bir ilim münevver olan insan göme-
mişsin. Küçük yaştan itibaren köyümü güzleştirmişsin. Senünün dı-
yı Erzurum, Ankara, İstanbul, İzmir her yerde olmuştun. Siz neba-
hi keşkeuretek oldun. Harfleri mi deşiyordun, kadın erkeği çili-
bi, uyduruydun. Hele bugün bir bu ilim okulu da almak var ya
Bana verdiğin bu öğütleri size nasıl öğeye bildim, bilemeye-
dim. Hele zaman zaman ilim yurttayım, mad ilim yur-
tu. Kütüphâli, yazıhaneside si gezeliyim. Si garip sarı-
mak bir ilim okudu. Öğretmenim size hemâi adim
verdim, okuyuş beldiğim. İlmin bir tam sığınak
severdim. Sizin gibi bir bilim insanı olma. Hayatımı
bir taahhüdün, sahî bir ilim
Cumhuriyet kurduğum bu ev hakla taahhüdün ifa etmek
kürler. Büyük Atalıkım, Rahat yu Atan

Gizem Özdemir 2-C

Chassis

22.11.2021

Pozor tes

11.11.2021,
DENİZLİ

Sevgili Atatürküm.

Beim, eleri, Kafkas, Deniz, Bulut, girer bile, o, sinif...
 Ağrısızlığı...
 Hani, seni, ilk sevdiğim, çünkü seni hiç, düşündüğümü
 ve bağışladığını verdim. Seni sonsuza kadar, hiç unutamıyorum.
 AtattıkKim, bana teslimiyetimi, yitiriyi. Korkuyu, bağışladın
 Ve seni, gibi, matematiğin, derisi, ilk sevdiğim
 AtattıkKim, yarımla, şüpheli, seriyle, matematiğin, çalınmış
 bağışlar, bulamıy, ve sana, sorulmuş, ask, izledim.
 Her zaman, ülkeni, koruyacağım, ve korkus, cihazım, cümlerini
 yarın,mağaza, sen, verdiğim,

Younger
Siderite

Yusuf Kemal
TENGİRSEK

Afyon- Çay Tren İstasyonu - 14 Mart 1922

1. TBMM Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal (ATATÜRK, Mareşal) Paşa,
2. 1'inci Ordu (07.10.1921-20.06.1922) Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) Ali İhsan (SABİS, Tümgeneral) Paşa, 3. Hariciye (Dışişleri, 16 Mayıs 1921 - 25 Ekim 1922) Vekili Yusuf Kemal (TENGİRSEK) Bey, 4. Erkânıharp Miralay (Kurmaya Albay) Mehmet Arif (AYICI) Bey.

30 Ağustos Zafer Bayramı

Askeri Bando ile Karşılama. Akşehir- 30 Mart 1922

1. TBMM Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal (ATATÜRK, Mareşal) Paşa,
2. Garp (Batı) Cephesi Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) İsmet (İNÖNÜ, Orgeneral) Paşa,
3. 1'inci Ordu Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) Ali İhsan (SABİS, Tümgeneral) Paşa,
4. Yaver Mülazimievvel (Üsteğmen) Muzaffer (KILIÇ, Yüzbaşı 1922, (07.08.1918-13.11.1918) ve (16.05.1919-01.07.1927) arası Atatürk'ün Yaveri, 01.03.1935'den sonra Giresun Mebusu (Milletvekili)) Efendi,
5. Atatürk'ün Muhafızlarından Giresunlu Çakıroğlu Hüseyin Çavuş.

30 Ağustos Zafer Bayramı

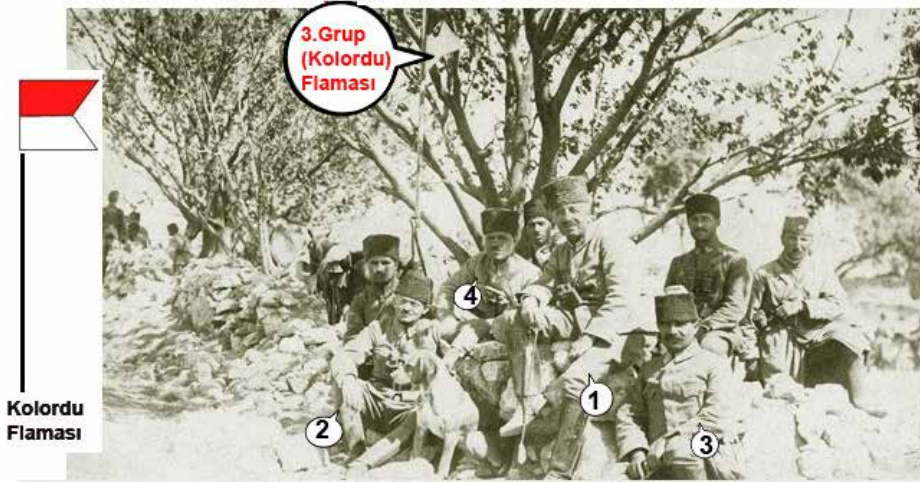
Ali (METİN) Çavuş

Akşehir-30 Mart 1922

1. TBMM Reisi ve Başkumandan Müşir Gazi Mustafa Kemal (ATATÜRK, Mareşal) Paşa,
2. Garp (Batı) Cephesi Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) İsmet (İNÖNÜ, Orgeneral) Paşa,
3. 1'inci Ordu Komutanı Mirliva (Tuğgeneral) Ali İhsan (SABİS, Tümgeneral) Paşa,
4. Sovyet Rusya elçisi Semiyon İvanoviç ARALOV, 5. Azerbaycan elçisi İbrahim ABİLOV, 6. Emir Çavuşu Ali (METİN, Küçük Zabit, Mihalıççık, 03.07.1919-1925) Çavuş.

30 Ağustos Zafer Bayramı

Kolordu
Flaması

3'üncü Grup (Kolordu) Karargâhını Ziyaret - 12 Temmuz 1921

1. 5'inci Süvari Grup (Kolordu) Komutanı (01.07.1921-13.09.1921) **Erkâniharp Miralay (Kurmaya Albay) Fahrettin (ALTAY, Tuğgeneral 12.09.1921, Orgeneral) Paşa**, (Can dostu sevimli köpeği "Grey" önünde),
2. 3'üncü Grup (Kolordu) Komutanı (04.05.1921'de 3. Grup K.İğine getirildi ise de Sakarya Muharebelerinden önce 14.08.1921'de Başkomutan Kalemî emrine alınmıştır.) **Erkâniharp Miralay (Kurmaya Albay) Arif (AYICI) Bey**, 3. 14'üncü Süvari Fırka (Tümen) Komutanı **Süvari Miralay (Albay) Mehmet Suphi (KULA, Tümgeneral) Bey**, 4. 3'üncü Grup (Kolordu) **Erkâniharbiye Reisi (Kurmaya Başkanı) Erkâniharp Binbaşı Muharrem Mazlum (İSKORA, Orgeneral) Bey**.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)'nin 100.Yılı Anısına

61'inci Fırka (Tümen) Karargâhı - 1921/1922

1. 61'inci Fırka (Tümen) Komutanı **Erkâniharp Kaymakam (Kurmaya Yarbay) Salih (OMURTAK, Orgeneral) Bey**, 2. 174'ncü Piyade Alay Komutanı **Kaymakam (Yarbay) Şevki (SAVAŞCI, Tuğbay, Kurmay değil.) Bey**, 3. 190'ncü Piyade Alay Komutanı **Kaymakam (Yarbay) Mehmet İrfan (Soyadı bilinmiyor, Albay) Bey**, 4. 61'inci Fırka (Tümen) **Erkâniharbiye Reisi Kurmay Yüzbaşı Rüştü (AKPIRİM, Tuğbay) Efendi**.

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)'nin 100.Yılı Anısına

Miriva (Tuğgeneral, 31.08.1922)
Asım Paşa

Garp (Bati) Cephesi Karargâhı - 1921/1922

1. Garp (Bati) Cephesi Komutanı **Miriva (Tuğgeneral 01.03.1921) İsmet (İNÖNÜ, Orgeneral 1935) Paşa**, 2. Garp (Bati) Cephesi **Erkân Harbiye Reisi (Kurmaya Başkanı) Erkâniharp Miralay (Kurmaya Albay) Asım (GÜNDÜZ, Orgeneral) Bey**, Gnrk. II. Bşk.: Alb.: (15.09.1923 28.05.1924) Korg./Org.: (05.01.1929-01.12.1943)

Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)'nin 100.Yılı Anısına

OBJEKTİFE TAKILANLAR

OBJEKTİFE TAKILANLAR

MUTLULUKLARINI ATATÜRK'LE PAYLAŞANLAR

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

- Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.
- Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.
- Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
- Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur
- Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.
- Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazıları ile birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.
- Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 500 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

- Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5(Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.
- Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.
- Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.
- Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.
- Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (*italik yazılmalıdır*), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Faliş Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (*italik yazılmalıdır*), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", Belleten, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine *italik*, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-oOo-

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ

www.anitkabir.com.tr

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

opet Türkiye'nin en sevilen akaryakıt markası.

**ÇÜNKÜ İŞİMİZ YOLLARDA
GÖRÜNENDEN DAHA FAZLASI.**

İşimiz,
Opet'e her geldiğinizde
size en iyisini sunmak kadar
ülkemiz için de çalışmak.
Ürettiğimiz her projeyle
ülkemizi ileriye taşımak,
geleceğimiz için fark yaratmak.

**opet'se
fark eder**

Türkiye'nin Lovemark'ları 2021 araştırması, MediaCat ve Ipsos tarafından 15-55 yaş aralığında, kadın erkek oranı eşit, Türkiye temsili 2.000 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Opet, akaryakıt kategorisinde birinci olarak kategorinin Lovemark'ı olmuştur.